

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ

Ольга КІБІК
Олеся КОРНІЛОВА
Людмила КУЗНЕЦОВА

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА

Навчально-методичний посібник
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Одеса
Фенікс
2025

УДК 338.124; 658
К 38

*Рекомендовано навчально-методичною радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 6 від 29 квітня 2025 р.)*

Автори:

Кібік Ольга – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки та менеджменту Національного університету «Одеська юридична академія» (ORCID ID 0000-0001-9587-578X);

Корнілова Олеся – PhD, доцент, доцент кафедри економіки та менеджменту Національного університету «Одеська юридична академія» (ORCID ID 0000-0001-5022-7033);

Кузнецова Людмила – асистент кафедри економіки та менеджменту Національного університету «Одеська юридична академія» (ORCID ID: 0009-0001-1782-8264).

Рецензенти:

Познанська І. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри управління персоналом Одеського національного економічного університету;

Горбаченко С. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри кібербезпеки Національного університету «Одеська юридична академія».

Кібік О., Корнілова О., Кузнецова Л.

К 38 Економічна безпека : навч.-метод. посіб. для здобувачів першого (бакалавр.) рівня вищої освіти [Електронне видання] / О. Кібік, О. Корнілова, Л. Кузнецова ; Нац. ун-т «Одеська юрид. академія». – Одеса : Фенікс, 2025. – 60 с. – Режим доступу: <https://hdl.handle.net/11300/30432>; DOI: 10.32837/11300.30432

ISBN 978-617-8430-81-8

Визначено складові системи забезпечення економічної безпеки держави. Надано характеристику методів, принципів і технологічних прийомів забезпечення необхідного рівня економічної безпеки країни в цілому та окремих економічних суб'єктів. Визначено інституціональні умови забезпечення економічної безпеки. Особливу увагу приділено питанням забезпечення економічної безпеки у фінансовій і зовнішньоекономічній діяльності. Розглянуто сутність інвестиційно-інноваційної безпеки країни. Виконано аналіз причин і наслідків тінізації економіки, визначено напрями детінізації фінансових потоків, земельних відносин та легалізації ринку праці в Україні. Визначено основні проблеми забезпечення соціальної безпеки як складової економічної безпеки.

Практикум призначений для здобувачів вищої освіти з правової та економічних спеціальностей. Буде корисним для спеціалістів у сфері економічної та юридичної практики.

УДК 338.124; 658

ISBN 978-617-8430-81-8

ВСТУП	4
ТЕМА 1. ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА В СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ	6
ТЕМА 2. ІНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ	10
ТЕМА 3. МАКРОЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА	14
ТЕМА 4. ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА	19
ТЕМА 5. ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА	24
ТЕМА 6. ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНА БЕЗПЕКА	28
ТЕМА 7. КРИМІНАЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ТА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ	32
ТЕМА 8. ДЕТІНІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ	35
ТЕМА 9. ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦТВА	38
ТЕМА 10. СОЦІАЛЬНА СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ	42
ПИТАННЯ ДО ЕКЗАМЕНУ	44
ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ	46
РЕКОМЕНДОВАНИЙ ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ	57

Стан національної безпеки характеризується захищеністю життєво важливих інтересів людини і держави, забезпечуючи стає соціально-економічне зростання, своєчасне виявлення та нейтралізацію реальних і потенційних загроз для національних інтересів.

Економічна безпека є важливим компонентом системи національної безпеки. Вона тісно пов'язана з рівнем соціальної і політичної стабільності, правовою та інформаційною підтримкою економічної діяльності. Ця складова сприяє економічному суверенітету, сталому розвитку, ефективній соціальній політиці та підвищенню конкурентоспроможності на міжнародній арені.

Ефективна система економічної безпеки дозволяє своєчасно виявляти та запобігати загрозам національним економічним інтересам, захищаючи соціально-економічну систему. Особливого значення економічна безпека набуває для країн, що переживають трансформаційні процеси. У зв'язку з переходом України до ринкових умов виникає потреба у постійному моніторингу економічних загроз.

Це, у свою чергу, вимагає детального аналізу загроз, їх джерел та методів нейтралізації, що підкреслює необхідність підготовки фахівців, здатних ефективно здійснювати аналіз та приймати управлінські рішення для забезпечення економічної стабільності.

Навчально-методичний посібник розкриває основні аспекти економічної безпеки держави як важливого напрямку забезпечення національної безпеки. У ньому всебічно висвітлено систему методів, принципів та технологічних прийомів визначення та підвищення рівня економічної безпеки країни в цілому та інших економічних суб'єктів. Розглянуто основні інституційні засади економічної безпеки та макроекономічної безпеки. Визначено особливості функціонування сучасних інститутів забезпечення економічної безпеки, напрямки державного регулювання економічної системи, методи управління економікою, сутність циклічності макроекономічного розвитку, вплив результатів національного виробництва на рівень економічної безпеки тощо. Всебічно аналізовано фінансову та зовнішньоекономічну складові економічної безпеки. Визначено особливості контролю рівня боргової та експортно-імпоротної безпеки країни. Надано характеристику процесів детінізації економіки, зокрема у сфері функціонування фінансових потоків, земельних відносин та легалізації ринку праці в Україні. Визначено основні характеристики соціальної безпеки як складової економічної безпеки.

Зміст навчально-методичного посібника відповідає програмі курсу «Економічна безпека». Він вміщує 10 розділів, завдання для практичних занять, набір тестових завдань, бібліографічний список. Для спрощення користування посібником його розділи поділено на пункти. Кожний розділ закінчується переліком запитань для самоконтролю, що дасть змогу оцінити ступінь засвоєння матеріалу та одночасно активізувати діяльність з поглибленого вивчення зазначених у навчально-методичному посібнику питань і проблем.

Проводиться аудиторне навчання із можливістю застосування електронного навчання і дистанційних освітніх технологій.

Методи, які використовуються під час навчання: лекції, практичні заняття, презентації, самостійна робота, консультації, групові дискусії

Критерії оцінювання знань здобувачів:

Оцінка виставляється за національною чотирибальною шкалою: «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно». При оцінці за основу слід брати повноту і правильність виконання завдань.

1. Оцінка «5» (відмінно) ставиться в тому разі, коли відповідь здобувача правильна, повна, послідовна, логічна; здобувач впевнено володіє фактичним матеріалом з усього курсу, вміє застосовувати його щодо конкретно поставлених завдань.

2. Оцінка «4» (добре) ставиться в тому разі, коли відповідь правильна, послідовна,

логічна, але здобувач допускає у викладі окремі незначні пропуски фактичного матеріалу вміє застосувати його щодо конкретно поставлених завдань.

3. Оцінка «3» (задовільно) ставиться у тому разі, коли здобувач володіє більшою частиною фактичного матеріалу, але викладає його не досить послідовно і логічно, допускає істотні пропуски у відповіді, невірно формулює основні теоретичні положення та причинно-наслідкові зв'язки.

4. Оцінка «2» (незадовільно) ставиться в тому разі, коли здобувач виявляє незнання більшої частини фактичного матеріалу або здобувач відмовляється відповідати на поставлені питання.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

100-бальною шкалою	Шкала за ECTS	За національною шкалою	
		Екзамен	залік
90-100	A	Відмінно	зараховано
82-89	B	Добре	
74-81	C	Задовільно	
64-73	D		
60-63	E	Незадовільно	не зараховано
1-59	F _x		
1-34	F		

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА В СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

- 1.1. Основні економічні пріоритети та виклики для економічної стабільності України.
- 1.2. Суб'єкти економічної безпеки.
- 1.3. Принципи економічної безпеки, її структура та рівні.

1.1. Національні економічні інтереси та загрози економічній безпеці України

Основні економічні пріоритети України включають стимулювання економічного зростання, залучення інвестицій та створення нових робочих місць. Важливим завданням є розвиток інфраструктури, включаючи транспортні мережі, енергетику та комунікації. Підвищення рівня конкурентоспроможності української продукції на міжнародних ринках також є пріоритетом. Важливе значення має підтримка малого та середнього бізнесу, що сприяє економічному розвитку та диверсифікації економіки. Ефективне управління державними фінансами та зменшення рівня корупції є важливими для стабільності економіки [2].

Також одним із пріоритетів є розвиток експортного потенціалу країни, що може сприяти покращенню торговельного балансу та збільшенню валютних надходжень. Пріоритетом залишається підвищення енергоефективності, що допоможе зменшити залежність від імпортованих енергоресурсів. Інновації та науково-дослідницька діяльність потребують підтримки для створення нових технологій і продуктів, що зможуть конкурувати на світовому ринку. Важливим завданням є поліпшення інвестиційного клімату через зменшення бюрократичних бар'єрів та спрощення регуляторних процедур.

Значну увагу слід приділяти розвитку людського капіталу, зокрема через освітні програми та професійну підготовку. Інтеграція української економіки до світових економічних систем потребує розвитку зовнішньоекономічної діяльності та розширення ринків збуту. Захист інтелектуальної власності стає все більш важливим фактором для залучення іноземних інвесторів та розвитку інновацій [1]. Розвиток агропромислового комплексу також є пріоритетом, враховуючи великий потенціал України в цій галузі.

Водночас викликами залишаються нестабільність фінансових ринків та зростаюча конкуренція на світових ринках. Потреба в ефективному управлінні природними ресурсами та екологічна стабільність є важливими аспектами довгострокової стратегії розвитку України. У сукупності, ці пріоритети та виклики формують основу для розробки стратегій, спрямованих на забезпечення стійкого економічного розвитку та підвищення рівня життя населення.

Серед викликів для економічної стабільності України можна також виділити політичну нестабільність, яка впливає на економічні процеси та інвестиційний клімат. Військові конфлікти на сході країни створюють додаткові ризики та витрати для економіки. Високий рівень тіньової економіки та корупції підриває довіру до державних інституцій і заважає економічному розвитку. Інфляція та нестабільність валютного курсу також впливають на економічну стабільність. Нарешті, необхідність модернізації промисловості та адаптації до екологічних вимог створює додаткові виклики для України в умовах глобальної економічної конкуренції.

1.2. Суб'єкти економічної безпеки

Суб'єкти економічної безпеки – це різні державні, приватні та суспільні інституції, які взаємодіють з метою забезпечення стабільності та розвитку економічної системи країни. Одним із ключових суб'єктів є держава, яка через свої органи влади здійснює законодавче та регуляторне забезпечення економічної безпеки. До державних суб'єктів відносяться

органи виконавчої влади, такі як міністерства економіки, фінансів, а також спеціалізовані агенції та служби, що відповідають за моніторинг та реагування на економічні загрози.

Приватний сектор є ще одним важливим суб'єктом економічної безпеки. Підприємства, корпорації та бізнес-асоціації відіграють значну роль у формуванні стабільного економічного середовища, створенні робочих місць та інвестиційному розвитку. Вони також беруть участь у забезпеченні енергетичної безпеки, виробництві та експорті стратегічно важливих товарів [5].

Громадські організації та науково-дослідні інститути також впливають на економічну безпеку, проводячи дослідження, аналізуючи економічні процеси та розробляючи рекомендації для держави і бізнесу. Можуть також виявляти потенційні загрози та надавати експертну оцінку для розробки ефективних політик.

Міжнародні організації, такі як МВФ, Світовий банк та ООН, відіграють важливу роль у забезпеченні економічної стабільності на глобальному рівні. Вони надають фінансову допомогу, технічну підтримку та консультують уряди країн щодо реформ та управління ризиками.

Крім того, важливими суб'єктами економічної безпеки є фінансові установи, такі як банки та страхові компанії. Вони забезпечують фінансову стабільність, підтримку бізнесу в умовах кризи та управління ризиками.

Інформаційно-аналітичні агенції та засоби масової інформації також є суб'єктами економічної безпеки, оскільки вони надають важливу інформацію про економічні процеси, сприяють підвищенню прозорості та інформованості суспільства.

На рівні місцевого самоврядування органи місцевої влади також впливають на економічну безпеку, здійснюючи управління ресурсами, розвиток інфраструктури та підтримку місцевого бізнесу [4].

Таким чином, суб'єкти економічної безпеки утворюють складну систему взаємодій, спрямованих на забезпечення стабільності та стійкого розвитку економіки країни. Кожен із цих суб'єктів має свої завдання і функції, але їх спільна мета – створення умов для економічного зростання та зменшення ризиків і загроз.

1.3. Принципи економічної безпеки, її структура та рівні

Економічна безпека є важливим аспектом національної безпеки, яка забезпечує стабільність і розвиток держави в умовах внутрішніх і зовнішніх загроз. Принципи економічної безпеки базуються на забезпеченні стійкості економіки, її адаптивності до змін і здатності ефективно реагувати на загрози.

Перший принцип – це стійкість економіки, що передбачає здатність економічної системи підтримувати свою діяльність в умовах кризових ситуацій. Другий принцип – адаптивність, яка вимагає від економіки гнучкості та здатності швидко пристосовуватись до змін у зовнішньому і внутрішньому середовищі. Третій принцип – прогнозованість, що полягає у можливості передбачати потенційні загрози та готуватись до них заздалегідь [6].

Структура економічної безпеки включає кілька ключових елементів, таких як фінансова, ресурсна, виробнича, соціальна та інформаційна безпека. Фінансова безпека забезпечує стабільність фінансової системи країни, її платоспроможність та надійність банківської системи. Ресурсна безпека охоплює забезпечення країни необхідними природними ресурсами, такими як енергоносії, вода та корисні копалини. Виробнича безпека стосується збереження виробничого потенціалу країни, включаючи промисловість та сільське господарство [2]. Соціальна безпека включає підтримку рівня життя населення, забезпечення робочими місцями та соціальними гарантіями. Інформаційна безпека охоплює захист інформаційної інфраструктури та забезпечення надійного доступу до інформаційних ресурсів.

Рівні економічної безпеки можна поділити на національний, регіональний та корпоративний. Національний рівень передбачає забезпечення загальної економічної стабільності та захисту національних інтересів. Регіональний рівень спрямований на

підтримку економічної безпеки окремих регіонів країни, враховуючи їх специфічні потреби та загрози. Корпоративний рівень стосується забезпечення безпеки окремих підприємств та корпорацій, їхньої здатності протистояти економічним загрозам і підтримувати стабільну діяльність.

Ці принципи, структура та рівні економічної безпеки забезпечують комплексний підхід до захисту економічних інтересів держави, сприяють сталому розвитку та знижують ризики для економічної системи в цілому.

ПИТАННЯ ДО ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

1. Місце економічної безпеки в системі національної безпеки.
2. Система національних економічних інтересів.
3. Система внутрішніх загроз економічній безпеці України.
4. Система зовнішніх загроз економічній безпеці України.
5. Суб'єкти економічної безпеки.
6. Принципи економічної безпеки
7. Структура економічної безпеки.
8. Рівні економічної безпеки.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ:

1. Визначити взаємозв'язок рівня економічної безпеки та рівня конкурентоспроможності економіки країни. Щорічно Україна бере участь у дослідженнях рейтингу міжнародної конкурентоспроможності, які проводить Світовий економічний форум (СЕФ). Кожного року СЕФ ранжує країни за індексом глобальної конкурентоспроможності, який оцінюється на основі певних параметрів, зокрема: якість інституцій, інфраструктура, макроекономічна стабільність, охорона здоров'я і початкова освіта, вища освіта і професійна підготовка, ефективність ринку товарів і послуг, ефективність ринку праці, рівень розвитку фінансового ринку, технологічний рівень, розмір ринку, відповідність бізнесу сучасним вимогам, інноваційний потенціал.

До розрахунку включено ряд параметрів, які характеризують конкурентоспроможність країн.

Проаналізувати результати ранжування країн за індексом глобальної конкурентоспроможності. Визначити зв'язок індексу та рівня економічної безпеки України.

2. Фінансове інвестування розглядається як форма використання тимчасово вільних грошових коштів і може здійснюватися підприємницькою фірмою в трьох основних формах.

Обґрунтуйте особливості цих основних форм.

Питання для самоконтролю:

1. Як ви розумієте термін «економічна безпека»?
2. Назвіть найважливіші елементи економічної безпеки.
3. Якими є основні принципи забезпечення економічної безпеки?
4. На яких рівнях розглядається економічна безпека?
5. Назвіть об'єкти та суб'єкти економічної безпеки.
6. Які проблеми необхідно першочергово вирішити для забезпечення економічної безпеки України?
7. Що розуміють під загрозами економічній безпеці? Як групують та класифікують загрози економічній безпеці?
8. Охарактеризуйте основні зовнішні загрози економічній безпеці.

ТЕМИ ПРЕЗЕНТАЦІЙ ТА ПОВІДОМЛЕНЬ:

1. Характеристика національних економічних інтересів.
2. Система заходів запобігання загроз економічній безпеці України.
3. Основні внутрішні загрози економічній безпеці.
4. Чому економічна безпека на сучасному етапі є основою національної безпеки будь-якої держави.

Рекомендовані джерела

1. Безпека бізнесу: навч. посібн. / Вівчар О. І. Тернопіль: ФО-П Шпак В.Б., 2019. 277 с.
2. Вівчар О.І., Зяйлик М.Ф. Організаційний механізм управління соціогуманірною компонентою забезпечення економічною безпекою підприємств у фокусів сучасних викликів та загроз. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки.* № 2. 2020. С. 42–46.
3. Економічна безпека та фінансові розслідування: концепти, прагматика, інструментарій забезпечення: колективна монографія. / За заг.ред. д.е.н., доц. Вівчар О. І. Тернопіль: Економічна думка, 2019. 395 с.
4. Економічна безпека: навч. посіб. / О. М. Кібік [та ін.]. Одеса: Фенікс, 2018. 124 с.
5. Лебедко С.А. Інтегральне оцінювання рівня економічної безпеки транспортних підприємств. *Бізнес Інформ.* Харків: Видавничий дім «ІНЖЕК», 2019. № 2. С. 259-266.
6. Стратегічні аспекти енергозабезпечення випереджаючого інноваційного розвитку економіки / Перебийніс В.І., Рогоза М.Є., Миколенко І.Г., Кононенко Ж.А. / Управління стратегіями випереджаючого інноваційного розвитку : монографія / за ред. к.е.н., доцента Ілляшенко Н.С. Суми : Територія, 2020. 440 с.

ТЕМА 2. ІНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

- 2.1. Загальна характеристика інститутів забезпечення економічної безпеки.
- 2.2. Державне регулювання функціонування економічної системи.
- 2.3. Методи управління економікою.

1.1. Загальна характеристика інститутів забезпечення економічної безпеки

1.2.

Інститути забезпечення економічної безпеки – це організації та установи, які відіграють ключову роль у захисті економічних інтересів держави та запобіганні економічним загрозам. Одним із головних інститутів є уряд, який через свої органи виконавчої влади здійснює регулятивні, законодавчі та контрольні функції. Міністерства економіки, фінансів, внутрішніх справ, а також спеціалізовані агенції та служби, такі як Державна служба фінансового моніторингу, виконують важливі завдання щодо забезпечення економічної безпеки.

Фінансові установи, зокрема банки та страхові компанії, також є важливими інститутами, що сприяють підтриманню стабільності фінансової системи. Вони забезпечують кредитування, інвестиції та страхування ризиків, що допомагає мінімізувати економічні загрози. Центробанки здійснюють регулювання грошового обігу та валютного курсу, що є ключовим для економічної стабільності [2].

Не менш важливу роль відіграють правоохоронні органи, такі як поліція, прокуратура та судова система, які здійснюють боротьбу з економічною злочинністю, корупцією та нелегальними фінансовими операціями. Вони забезпечують правовий порядок та сприяють захисту економічних інтересів держави.

Міжнародні організації, такі як Міжнародний валютний фонд, Світовий банк, Європейський Союз та ООН, надають фінансову допомогу, технічну підтримку та консультують уряди країн щодо реформ та управління ризиками. Вони сприяють стабільності глобальної економічної системи та забезпечують координацію міжнародних зусиль у сфері економічної безпеки.

Приватний сектор, включаючи великі корпорації, малі та середні підприємства, бізнес-асоціації та торгові палати, також є важливими суб'єктами економічної безпеки. Вони впроваджують інновації, створюють робочі місця та сприяють економічному розвитку країни.

Громадські організації та науково-дослідницькі інститути також мають значну роль, проводячи аналіз економічних процесів, розробляючи рекомендації та сприяючи підвищенню прозорості та ефективності економічної політики. Вони виявляють потенційні загрози та пропонують шляхи їх нейтралізації [4].

Місцеві органи влади та самоврядування забезпечують економічну безпеку на регіональному рівні, здійснюючи управління місцевими ресурсами, розвиток інфраструктури та підтримку підприємницької діяльності.

Таким чином, інститути забезпечення економічної безпеки утворюють складну систему, в якій кожен з них виконує свою унікальну роль, забезпечуючи стійкість та стабільність економічної системи країни. Їх взаємодія та координація зусиль є ключовими для досягнення національної економічної безпеки та зростання добробуту населення.

2.2. Державне регулювання функціонування економічної системи

Державне регулювання функціонування економічної системи є важливим інструментом забезпечення стабільного розвитку та стійкості економіки країни. Воно включає в себе набір заходів, політик та інституційних механізмів, які держава використовує для впливу на економічні процеси і підтримання економічного порядку.

Однією з ключових функцій державного регулювання є розробка та впровадження економічної політики, яка включає монетарну та фіскальну політику. Монетарна політика, яку здійснюють центральні банки, спрямована на контроль грошової маси, процентних ставок і валютного курсу для забезпечення стабільності цін та підтримання економічного зростання. Фіскальна політика, яку здійснює уряд, включає управління державними доходами і витратами для досягнення економічних та соціальних цілей [1].

Державне регулювання також охоплює підтримку та розвиток інфраструктури, що є основою для економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності країни, що включає будівництво та модернізацію транспортних мереж, енергетичних систем та комунікаційних технологій.

Значну роль відіграє правове регулювання, яке створює правові рамки для діяльності бізнесу та захисту прав власності. Законодавчі акти та регуляторні норми спрямовані на забезпечення прозорості та справедливості економічних відносин, запобігання монополізації та недобросовісної конкуренції.

Держава також здійснює регулювання ринку праці, яке включає встановлення мінімальної заробітної плати, захист прав працівників та забезпечення соціальних гарантій. Це сприяє підтримці рівня життя населення та соціальній стабільності [2].

Соціальна політика держави, зокрема, охоплює заходи, спрямовані на підтримку вразливих верств населення, забезпечення доступу до освіти, охорони здоров'я та соціальних послуг. Важливий аспект державного регулювання, оскільки соціальна стабільність є основою економічної безпеки.

Регулювання зовнішньоекономічної діяльності включає заходи щодо підтримки експорту, захисту внутрішнього ринку від нелегального імпорту та стимулювання іноземних інвестицій та сприяє інтеграції країни у світову економіку та залученню додаткових ресурсів.

Держава також бере на себе екологічне регулювання, спрямоване на захист навколишнього середовища та раціональне використання природних ресурсів, включаючи розробку стандартів екологічної безпеки, контроль за викидами та впровадження екологічно чистих технологій.

Регулювання фінансових ринків є ще одним важливим напрямком державного втручання та включає контроль за діяльністю банків, страхових компаній та інших фінансових інститутів, щоб забезпечити стабільність фінансової системи та захистити інтереси вкладників та інвесторів.

Таким чином, державне регулювання функціонування економічної системи є комплексом заходів, спрямованих на забезпечення стабільного розвитку, захисту національних інтересів та підвищення добробуту населення. Варто зазначити, що також є важливою складовою національної економічної політики, яка допомагає адаптуватися до змін у зовнішньому і внутрішньому середовищі та забезпечувати стійке економічне зростання.

2.3. Методи управління економікою

Методи управління економікою є сукупністю інструментів і механізмів, які держава та інші інституції використовують для впливу на економічні процеси з метою досягнення стабільності та розвитку. Один із основних методів – адміністративно-правове регулювання, яке включає прийняття законів, постанов та нормативних актів, що визначають правила ведення економічної діяльності. Це створює правову базу для функціонування економіки.

Фіскальна політика є ще одним важливим методом, що передбачає управління державними доходами та витратами. Вона включає податкову політику, бюджетне планування та фінансування державних програм. Це дозволяє державі впливати на економічну активність, розподіл доходів та соціальний захист [5].

Монетарна політика, здійснювана центральним банком, передбачає контроль над грошовою масою, процентними ставками та валютним курсом. Метою цієї політики є забезпечення стабільності цін, контроль інфляції та підтримка економічного зростання.

Регулювання цін та тарифів є методом, що використовується для контролю за цінами на товари та послуги, особливо ті, що мають соціальну значущість та допомагає уникнути різких коливань цін та забезпечити доступність основних товарів для населення.

Інвестиційна політика включає стимулювання внутрішніх та іноземних інвестицій шляхом надання податкових пільг, субсидій та інших стимулів, що сприяє розвитку економіки, створенню нових робочих місць та впровадженню інновацій.

Соціальна політика спрямована на забезпечення соціального захисту, підвищення рівня життя населення, розвиток освіти та охорони здоров'я, включаючи програми соціального страхування, допомоги та підтримки малозабезпечених верств населення.

Структурна політика зосереджена на змінах у структурі економіки, підтримці пріоритетних галузей, реформуванні державних підприємств та розвитку нових секторів, сприяючи диверсифікації економіки та підвищенню її стійкості.

Регулювання зайнятості передбачає заходи щодо стимулювання створення робочих місць, підвищення рівня зайнятості та зниження рівня безробіття, що включає програми професійної підготовки та перепідготовки, підтримку малого та середнього бізнесу [3].

Регулювання зовнішньоекономічної діяльності включає заходи щодо захисту внутрішнього ринку, стимулювання експорту та залучення іноземних інвестицій, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності національної економіки на міжнародному рівні.

Екологічна політика передбачає заходи з охорони навколишнього середовища, раціонального використання природних ресурсів та впровадження екологічно чистих технологій.

Ці методи управління економікою допомагають державі досягати своїх економічних цілей, забезпечуючи стабільність, зростання та підвищення добробуту населення. Їх ефективне застосування сприяє розвитку національної економіки та підвищенню її конкурентоспроможності на глобальному рівні.

ПИТАННЯ ДО ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

1. Загальна характеристика інститутів забезпечення економічної безпеки.
2. Державне регулювання функціонування економічної системи.
3. Характеристика адміністративних методів управління економікою.
4. Характеристика економічних методів управління економікою.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ:

Завдання 1. Визначте завдання інститутів забезпечення економічної безпеки України.

Інститути економічної безпеки	Завдання забезпечення економічної безпеки

Завдання 2. Вважається, що основною перевагою портфельного інвестування є можливість вибору портфеля для вирішення специфічних інвестиційних завдань.

Один з менеджерів здивував присутніх своєю реплікою про те, що незалежно від виду портфеля, інвестиційна характеристика повинна включати в себе співвідношення прибутку і ризику. Дехто став заперечувати. Після роз'яснення фінансового інспектора, дискусія завершилася.

Слід обґрунтувати висновок, про наявність або відсутність різниці типів портфеля.

Питання для самоконтролю:

1. У чому полягають сутнісні характеристики інститутів забезпечення економічної безпеки?
2. Назвіть елементи системи забезпечення економічної безпеки.
3. Чим викликана необхідність втручання держави в економіку?
4. Якими є цілі державного регулювання і напрями їх досягнення?
5. Розкрийте зміст державного регулювання функціонування економічної системи.
6. Охарактеризуйте функції державного регулювання економікою.
7. Проаналізуйте методи непрямого впливу на економіку.
8. Розкрийте сутність прямих методів державного управління.

ТЕМИ ПРЕЗЕНТАЦІЙ ТА ПОВІДОМЛЕНЬ:

1. Роль державних інституцій у забезпеченні економічної безпеки
2. Міжнародні організації та їхній вплив на економічну безпеку держави
3. Інституційні механізми протидії фінансовим та економічним кризам
4. Економічна безпека підприємств у контексті інституційного середовища
5. Правові основи економічної безпеки на міжнародному та національному рівнях.

Рекомендовані джерела

1. Вівчар О. І. Безпека бізнесу: навчальний посібник. Тернопіль: ФО-П Шпак В.Б., 2019. 277 с.
2. Ревак І.О., Підхомний О.М., Копитко М.І., ін. Легалізація економіки в забезпеченні економічної безпеки суб'єктів господарювання та держави: колективна монографія. Львів: СПОЛОМ, 2021. 240 с.
3. Рогоза М.Є., Кузьменко О.К., Кропивка О.Г., Інформаційна безпека підприємства: сутність, технологія забезпечення, методи оцінки та моделі / Соціально-економічний розвиток України: моделі, механізми, стратегії: монографія; за наук. ред. д.е.н., проф. М.Є. Рогози. Полтава, ПУЕТ, 2021. С.125-146 <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/11429>
4. Сак Т. В., Ющишина Л. О. Механізм антикризового управління в умовах забезпечення економічної безпеки підприємства. Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки: журнал / уклад. Любов Григорівна Ліпич, Мирослава Богданівна Кулинич. Луцьк : Вежа-Друк, 2019. № 2. С. 66–74 <https://echas.eenu.edu.ua/index.php/echas/article/view/450/377>
5. Франчук В. І., Шупрудько Н. В. Фіскальне регулювання зовнішньоторговельної діяльності як функція економічної безпеки України: теоретико-прикладні аспекти: монографія. Львів : «Растр-7», 2020. 240 с.

ТЕМА 3. МАКРОЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА

- 3.1. Характеристика макроекономічної безпеки країни
- 3.2. Показники макроекономічної безпеки держави
- 3.3. Інфляційна безпека.

3.1. Характеристика макроекономічної безпеки країни

Макроекономічна безпека країни є важливим елементом загальної економічної безпеки, яка забезпечує стабільність і розвиток економічної системи на державному рівні. Вона охоплює такі складові, як фінансова стабільність, стійкість до зовнішніх шоків, ефективність функціонування ринків та здатність держави забезпечувати необхідні соціальні гарантії.

Фінансова стабільність є ключовим аспектом макроекономічної безпеки. Це включає підтримку стабільності банківської системи, контроль за інфляцією та забезпечення належного рівня державного боргу. Зниження ризиків, пов'язаних з банківськими кризами та фінансовими потрясіннями, сприяє стабільності економіки.

Стійкість до зовнішніх шоків передбачає здатність економіки ефективно реагувати на зміни у світовій економіці, коливання цін на ресурси та зовнішні фінансові кризи. Для цього важливо мати диверсифіковану економіку, здатність до швидкого переналаштування виробництва та розвинуту зовнішньоекономічну політику [4].

Ефективність функціонування ринків, включаючи ринок праці, товарний ринок та фінансові ринки, є ще одним важливим елементом макроекономічної безпеки. Високий рівень конкуренції, прозорість і відсутність монополізації сприяють економічній ефективності та зниженню ризиків.

Державна політика відіграє ключову роль у забезпеченні макроекономічної безпеки, що включає ефективне управління державними фінансами, розробку та реалізацію економічних програм, що сприяють зростанню та розвитку. Здатність держави забезпечувати соціальні гарантії, такі як пенсії, охорона здоров'я та освіта, є важливим аспектом макроекономічної стабільності.

Макроекономічна безпека також включає захист національних економічних інтересів на міжнародній арені, що передбачає участь у міжнародних економічних організаціях, укладання торговельних угод та захист внутрішнього ринку від недобросовісної конкуренції.

Загалом, макроекономічна безпека країни забезпечує умови для стабільного економічного зростання, захисту національних інтересів та підвищення добробуту населення. Вона є основою для сталого розвитку та запобігання економічним кризам, що робить її важливим елементом національної безпеки. Визначення актуальних проблем забезпечення економічної безпеки на макrorівні треба здійснювати із визначення загроз економічній безпеці [3]. Основні внутрішні та зовнішні загрози макроекономічній безпеці представлені в табл. 3.1.

Система основних загроз економічній безпеці на макрорівні

Зовнішні загрози	Внутрішні загрози
Залежність від імпорту стратегічних товарів (газ, нафта)	Низька інвестиційна активність
Залежність від імпорту значного обсягу товарів кінцевого споживання (крім продовольчих)	Тривалий спад виробництва в традиційних для країни та високотехнологічних галузях
Сировинна спеціалізація експорту (сировина, напівфабрикати)	Високий знос та технологічна відсталість основного капіталу
Високий рівень зовнішнього боргу	Перетікання капіталу в нематеріальну сферу
Дискримінаційні бар'єри іноземних держав до національних товарів	Зростання матеріало- й енергоємності продукції
Наступальна стратегія іноземних компаній, спрямована на встановлення монопольного контролю над національним ринком.	Деформована структура економіки
Негативне сальдо зовнішньоекономічної діяльності	Перетікання капіталу в нематеріальну сферу
Придбання національних виробничих активів за заниженими цінами з подальшим їхнім ліквідаційним закриттям.	Практична відсутність інноваційної діяльності
Відтік за кордон інтелектуальних, трудових і капітальних ресурсів	Низька конкурентоспроможність продукції
Відсутність фінансової, організаційної, інформаційної підтримки експорту українських товарів	Низький рівень розвитку науково-технічного потенціалу
Втрата традиційних ринків збуту	Зростання безробіття
Відмінність цілей іноземних інвесторів від цілей економічного розвитку держави	Суперечливість, нестабільність, неадекватність нормативно-правової бази
Відсутність фінансової, організаційної, інформаційної підтримки експорту національних товарів	Зростання рівня тінізації економіки
Відмінність цілей іноземних інвесторів від цілей економічного розвитку держави	Невірний напрям економічних реформ
Надлишкова лібералізація економіки держави для іноземних товарів	

Наведені в табл. 3.1 загрози в різному ступені впливають на економічну безпеку певної країни, що відзначається на певних складових економічної безпеки та подальшому розвитку країни.

3.2. Показники макроекономічної безпеки держави

Показники макроекономічної безпеки держави є інструментами, що дозволяють оцінити стабільність і стійкість економічної системи країни. До основних показників належать фінансові, економічні, соціальні, енергетичні та екологічні складові, які в сукупності формують загальну картину макроекономічного стану держави.

Фінансові показники включають рівень державного боргу, дефіцит бюджету, інфляцію та валютні резерви [7]. Високий рівень державного боргу може свідчити про фінансову нестабільність, що може негативно вплинути на економіку. Дефіцит бюджету показує різницю між державними доходами та витратами, що також є важливим показником фінансового здоров'я країни.

Економічні показники, такі як валовий внутрішній продукт (ВВП), промислове виробництво, зайнятість та інвестиції, дозволяють оцінити загальний стан економіки. Зростання ВВП свідчить про економічний розвиток, а високий рівень інвестицій – про привабливість економіки для внутрішніх та зовнішніх інвесторів [2].

Соціальні показники включають рівень життя населення, соціальні виплати, рівень безробіття та демографічні показники. Рівень життя населення є важливим показником соціальної стабільності, а високий рівень безробіття може свідчити про економічні труднощі.

Енергетичні показники охоплюють енергетичні ресурси, споживання енергії, енергетичну ефективність та використання альтернативних джерел енергії. Висока енергетична ефективність сприяє економічній стабільності, а залежність від імпортованих енергоносіїв може створювати ризики для енергетичної безпеки.

Екологічні показники включають рівень забруднення навколишнього середовища, природні ресурси, екологічні катастрофи та екологічну політику. Забруднення навколишнього середовища та природні катастрофи можуть мати значний вплив на економіку та здоров'я населення, тому ефективна екологічна політика є важливим елементом макроекономічної безпеки.

Загалом, показники макроекономічної безпеки держави дозволяють всебічно оцінити стан економічної системи, виявити потенційні загрози та розробити відповідні заходи для їх нейтралізації. Вони є важливим інструментом для урядів, економістів та аналітиків, які працюють над забезпеченням стабільного розвитку та добробуту країни.

3.3. Інфляційна безпека

Інфляційна безпека є важливим аспектом економічної безпеки, яка забезпечує стабільність цін та захист купівельної спроможності населення. Вона характеризується здатністю економічної системи підтримувати низький і стабільний рівень інфляції, що сприяє стійкому економічному зростанню та соціальній стабільності.

Забезпечення інфляційної безпеки передбачає ефективне регулювання грошової маси, контроль над інфляційними очікуваннями та здатність реагувати на зовнішні та внутрішні шоки, що можуть спричинити зростання цін [6]. Центральний банк відіграє ключову роль у забезпеченні інфляційної безпеки через проведення монетарної політики, спрямованої на контроль процентних ставок та регулювання обсягу грошової маси в обігу.

Високий рівень інфляції може призвести до зниження реальних доходів населення, збільшення витрат на виробництво та зменшення конкурентоспроможності національної економіки. Це також може спричинити нестабільність на фінансових ринках та підвищення вартості запозичень для уряду та бізнесу [1].

З іншого боку, дефляція – протилежний процес зниження загального рівня цін – також може мати негативні наслідки, зокрема зменшення економічної активності та зниження інвестицій. Тому важливо підтримувати баланс, що дозволяє уникати як високої інфляції, так і дефляції.

Для забезпечення інфляційної безпеки необхідно впроваджувати заходи для стабілізації економіки, розвитку виробничих потужностей, збільшення продуктивності праці та підвищення ефективності використання ресурсів. Також важливою є прозорість та передбачуваність економічної політики, що сприяє зміцненню довіри до економічних інститутів.

Загалом, інфляційна безпека є важливою складовою макроекономічної стабільності, яка сприяє забезпеченню сталого економічного зростання та підвищенню рівня життя населення. Вона вимагає узгоджених дій як з боку держави, так і з боку приватного сектору для досягнення оптимальних умов розвитку економіки.

ПИТАННЯ ДО ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

1. Вплив циклічності макроекономічного розвитку на рівень економічної безпеки.
2. Результати національного виробництва та рівень економічної безпеки.
3. Система загальних індикаторів економічної безпеки.
4. Вплив інфляційних процесів на рівень економічної безпеки.
5. Антиінфляційна політика в системі забезпечення економічної безпеки.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ:

1. На основі статистичних даних розрахуйте показники макроекономічної безпеки країни за попередній рік, порівняйте значення зі значеннями економічно розвинутої країни за аналогічний період (обирається на вибір здобувача) та зробіть висновки щодо стану макроекономічної безпеки України.

1. Обсягу ВВП на душу населення.
2. Рівень безробіття (за методологією Міжнародної організації праці), %.
3. Рівень «тінізації» економіки, % ВВП.
4. Схильність населення до заощаджень, %.
5. Індекс споживчих цін, %.
6. Темп приросту ВВП, %.
7. Зайнятість населення у неформальному секторі, %.

2. Поясніть, чи вірне наступне твердження: «Про звільнення особи з посади у зв'язку з притягненням до відповідальності за корупційне правопорушення, пов'язане з порушенням обмежень, передбачених Законом України «Про засади запобігання і протидії корупції», керівник органу державної влади, підприємства, установи, організації у триденний строк письмово повідомляє суд, який постановив обвинувальний вирок або прийняв постанову про накладення адміністративного стягнення за корупційне правопорушення, та спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань державної служби».

3. На основі статистичних даних розрахуйте показники макроекономічної безпеки, порівняйте значення з пороговими та зробіть висновки щодо стану макроекономічної безпеки України.

1. Рівень безробіття (за методологією Міжнародної організації праці), % – не більше 10.
2. Рівень «тінізації» економіки, % ВВП – не більше 20.
3. Схильність населення до заощаджень, % – не менше 20-30.
4. Індекс споживчих цін, % – не більше 102.
5. Темп приросту ВВП, % – не менше 100.
6. Зайнятість населення у неформальному секторі, % – не більше 30.
7. Обсяг ВВП на душу населення, % – не менше 50.

Питання для самоконтролю:

1. Дайте визначення макроекономічній безпеці.
2. Назвіть основні внутрішні загрози макроекономічній безпеці країни.
3. Назвіть основні зовнішні загрози макроекономічній безпеці країни.
4. Назвіть основні проблеми забезпечення макроекономічної безпеки України.
5. Чому макроекономіка будь-якої країни постійно потребує моніторингу?
6. Які виділяють групи показників безпеки держави?
7. Число прерогативою є забезпечення макроекономічної безпеки держави?
8. Дайте визначення інфляційній безпеці.

ТЕМИ ПРЕЗЕНТАЦІЙ ТА ПОВІДОМЛЕНЬ:

1. Циклічність розвитку економіки та економічні кризи.
2. Антициклічна політика держави.
3. Організаційні структури забезпечення економічної безпеки та їх основні функції.
4. Механізм забезпечення економічної безпеки в країнах Європи.
5. Інфляційні очікування в Україні.
6. Грошова маса та інфляція.

Рекомендовані джерела

1. Безпека бізнесу: навч. посібн. / Вівчар О. І. Тернопіль: ФО-П Шпак В.Б., 2019. 277 с.
2. Вівчар О. І., Зяйлик М. Ф. Організаційний механізм управління соціогуманірною компонентою забезпечення економічною безпекою підприємств у фокусів сучасних викликів та загроз. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки.* № 2. 2020. С. 42–46.
3. Економічна безпека: навч. посіб. / О. М. Кібік [та ін.]. Одеса: Фенікс, 2018. 124 с.
4. Лебедко С. А. Інтегральне оцінювання рівня економічної безпеки транспортних підприємств. *Бізнес Інформ.* Харків: Видавничий дім «ІНЖЕК», 2019. № 2. С. 259-266.
5. Ревак І.О., Підхомний О.М., Копитко М.І., ін. Легалізація економіки в забезпеченні економічної безпеки суб'єктів господарювання та держави: колективна монографія. Львів: СПОЛОМ, 2021. 240 с.
6. Стратегічні аспекти енергозабезпечення випереджаючого інноваційного розвитку економіки / Перебийніс В.І., Рогоза М.Є., Миколенко І.Г., Кононенко Ж.А. / Управління стратегіями випереджаючого інноваційного розвитку : монографія / за ред. к.е.н., доцента Ілляшенко Н.С. Суми : Територія, 2020. 440 с.
7. Франчук В. І., Шупрудько Н. В. Фіскальне регулювання зовнішньоторговельної діяльності як функція економічної безпеки України: теоретико-прикладні аспекти: монографія. Львів : «Растр-7», 2020. 240 с.

ТЕМА 4. ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА

- 4.1. Сутність фінансової безпеки.
- 4.2. Валютна складова фінансової безпеки.
- 4.3. Боргова безпека.
- 4.4. Небезпека правопорушень у кредитно-фінансовій сфері.

4.1. Сутність фінансової безпеки

Фінансова безпека є ключовим елементом економічної безпеки країни, що забезпечує стабільність та стійкість фінансової системи. Вона характеризується здатністю держави ефективно управляти фінансовими ресурсами, забезпечуючи захист національних економічних інтересів.

Одним із головних аспектів фінансової безпеки є стабільність банківської системи. Банки повинні мати достатній рівень капіталізації, ліквідності та управління ризиками, що забезпечує їх надійність і здатність протистояти фінансовим кризам.

Іншим важливим аспектом є контроль за інфляцією та забезпечення стабільного рівня цін, що дозволяє захистити купівельну спроможність населення та зменшити ризики для бізнесу.

Стабільність державного бюджету та керування державним боргом також є важливими показниками фінансової безпеки. Держава повинна забезпечувати ефективне планування доходів та витрат, щоб уникнути дефіциту бюджету та неконтрольованого зростання боргу [1].

Ефективне функціонування фінансових ринків сприяє залученню інвестицій та підтримці економічного зростання. Важливо, щоб фінансові ринки були прозорими, конкурентними та мали надійний регуляторний контроль.

Захист національної валюти та стабільний валютний курс є ще одним аспектом фінансової безпеки та допомагає забезпечити передбачуваність умов для зовнішньоекономічної діяльності та зменшити валютні ризики.

Важливе значення має також запобігання та боротьба з фінансовими злочинами, такими як відмивання грошей, фінансування тероризму та корупція, забезпечуючи прозорість і довіру до фінансової системи.

Таким чином, фінансова безпека включає комплекс заходів і механізмів, спрямованих на підтримку стабільності та стійкості фінансової системи, що є основою для сталого економічного розвитку країни.

4.2. Валютна складова фінансової безпеки

Валютна складова фінансової безпеки є одним з ключових елементів, що впливають на стабільність та стійкість фінансової системи країни. Вона охоплює управління валютним курсом, рівень валютних резервів, регулювання зовнішніх боргів та забезпечення стабільності національної валюти.

Стабільний валютний курс сприяє передбачуваності економічних умов для бізнесу та населення, знижуючи ризики, пов'язані з валютними коливаннями. Це особливо важливо для зовнішньоторговельних операцій, оскільки великі коливання курсу можуть негативно впливати на імпорт та експорт товарів і послуг.

Рівень валютних резервів є важливим показником валютної складової фінансової безпеки. Високий рівень резервів дозволяє державі покривати імпортні потреби, обслуговувати зовнішні борги та захищати національну валюту від спекулятивних атак [2].

Регулювання зовнішніх боргів передбачає контроль за обсягами та строками погашення боргових зобов'язань, що дозволяє уникнути дефолтів та фінансових криз.

Забезпечення стабільності національної валюти включає заходи з підтримки її купівельної спроможності та запобігання девальвації.

Центральний банк відіграє ключову роль у забезпеченні валютної складової фінансової безпеки, здійснюючи монетарну політику, валютні інтервенції та управління резервами. Важливою є також координація дій з іншими урядовими органами, щоб забезпечити узгодженість економічної політики.

Таким чином, валютна складова фінансової безпеки забезпечує стабільність та передбачуваність економічних умов, сприяючи зростанню та розвитку національної економіки. Вона є важливим елементом загальної економічної політики, що допомагає захистити економічні інтереси держави на міжнародній арені.

4.3. Боргова безпека

Боргова безпека є важливим елементом економічної безпеки країни, яка забезпечує стійкість і керованість рівня державного боргу. Вона включає здатність держави ефективно управляти своїми борговими зобов'язаннями, своєчасно їх погашати та уникати надмірного боргового навантаження.

Основним показником боргової безпеки є співвідношення державного боргу до валового внутрішнього продукту (ВВП). Високий рівень цього співвідношення може свідчити про ризики для фінансової стабільності країни, оскільки зростають витрати на обслуговування боргу [2]. Ефективне управління боргом передбачає зменшення його вартості через рефінансування, пролонгацію та оптимізацію боргового портфеля.

Держава має забезпечувати прозорість у веденні боргової політики та звітності, що сприяє підвищенню довіри з боку міжнародних інвесторів і кредиторів. Важливим аспектом є диверсифікація джерел фінансування, що дозволяє знизити ризики, пов'язані з залежністю від одного джерела запозичень.

Також важливою складовою боргової безпеки є управління зовнішнім боргом. Зовнішні запозичення повинні бути спрямовані на проекти, що сприяють економічному розвитку та підвищують ефективність використання ресурсів [5]. Забезпечення боргової безпеки також передбачає контроль за валютними ризиками та впровадження механізмів захисту від зовнішніх шоків.

Ефективне управління борговою безпекою сприяє забезпеченню стабільності макроекономічних показників, зростанню кредитного рейтингу країни та зниженню вартості запозичень. Воно також підтримує здатність держави залучати нові інвестиції та розвивати економіку, забезпечуючи при цьому соціальну стабільність.

Таким чином, боргова безпека є комплексом заходів і політик, що спрямовані на зменшення ризиків, пов'язаних з державним боргом, і забезпечення стійкого економічного розвитку країни. Її основною метою є підтримка фінансової стабільності та створення умов для довгострокового економічного зростання.

4.4. Небезпека правопорушень у кредитно-фінансовій сфері

Небезпека правопорушень у кредитно-фінансовій сфері є серйозною загрозою для економічної стабільності та безпеки держави. Ці правопорушення можуть включати шахрайство, відмивання грошей, корупцію, незаконне привласнення коштів та інші фінансові злочини. Вони підривають довіру до фінансових інститутів, що може призвести до масового вилучення вкладів і краху банківської системи [2].

Шахрайство в кредитно-фінансовій сфері часто пов'язане з фальсифікацією документів, незаконним отриманням кредитів або використанням фіктивних підприємств для приховання злочинної діяльності. Відмивання грошей – це процес легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, що ускладнює виявлення злочинців і підвищує ризик фінансових втрат.

Корупція в кредитно-фінансовій сфері може призвести до неефективного управління фінансовими ресурсами та розкрадання державних коштів. Це створює додаткове навантаження на бюджет та знижує ефективність економічної політики держави. Незаконне привласнення коштів може включати зловживання службовим становищем, крадіжку активів та маніпуляції з фінансовими звітами.

Правопорушення у фінансовій сфері також можуть спричинити значні втрати для інвесторів і сприяти економічним кризам. Важливою є роль правоохоронних органів та фінансових регуляторів у виявленні, розслідуванні та запобіганні таким правопорушенням.

Запобігання правопорушенням у кредитно-фінансовій сфері вимагає впровадження ефективних систем внутрішнього контролю, регулярного аудиту та прозорості фінансових операцій. Освіта та підвищення обізнаності працівників фінансових інститутів про ризики та методи шахрайства також є важливими заходами [4].

У цілому, боротьба з правопорушеннями у кредитно-фінансовій сфері є ключовим завданням для забезпечення стабільності та розвитку економіки, а також захисту інтересів громадян і бізнесу. Без належних заходів контролю та запобігання, ці правопорушення можуть мати далекосяжні негативні наслідки для всієї економічної системи.

ПИТАННЯ ДО ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

1. Фінансова система та економічна безпека.
2. Валютна складова фінансової безпеки.
3. Боргова безпека
4. Небезпека правопорушень у кредитно-фінансовій сфері.
5. Бюджетна безпека.
6. Податкова безпека.
7. Грошово-кредитна безпека.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ:

Визначте, які з наведених проблем та загроз фінансовій безпеці є актуальними для економічної системи України. Доповніть перелік проблем та загроз. Наведіть приклади. Розробіть систему заходів з вирішення проблем, нейтралізації загроз або оптимізації наслідків їх впливу. Здобувачі об'єднуються в групи, обирають складову та виконують завдання по відповідній складовій, доповідають. За результатами відбувається обмін думками

Складові фінансової безпеки держави	Проблеми, наявні та потенційно можливі загрози
Бюджетна безпека	Недосконалість нормативно-правового забезпечення бюджетного процесу. Прорахунки в бюджетному плануванні. Незаконне та неефективне використання бюджетних коштів. Бюджетна розбалансованість. Надмірний рівень дефіциту державного бюджету та недостатнє і несвоєчасне наповнення джерел його покриття.
Боргова безпека	Відсутність чіткої обґрунтованої концепції управління державним боргом. Обмеженість переліку боргових інструментів, що використовуються у практиці державного запозичення. Нерозвиненість вітчизняної практики страхування боргових ресурсів.
Грошово-кредитна безпека	Виведення капіталу за кордон.
Валютна безпека	Високий ступінь доларизації вітчизняної економіки.

Інвестиційна безпека	Недостатня мотивація до інвестиційної діяльності різних груп економічних агентів. Збереження високих інвестиційних ризиків.
Банківська безпека	Слабкість вітчизняної банківської системи, дефіцит фінансових послуг та інструментів. Ризикова кредитна політика. Відсутність довіри населення і юридичних осіб до комерційних банків .
Безпека небанківського фінансового сектору	Слабкий розвиток інфраструктури страхового ринку. Значна інформаційна закритість страхового ринку, недостатність інформаційно-аналітичних матеріалів.

Питання для самоконтролю:

1. Визначте роль фінансової безпеки в системі економічної безпеки.
2. Назвіть суб'єкти та об'єкти фінансової складової економічної безпеки.
3. Назвіть складові фінансової безпеки.
4. За якими критеріями визначають боргову безпеку?
5. Назвіть основні фактори, що впливають на рівень боргової безпеки.
6. Охарактеризуйте фінансову безпеку банківської системи.
7. Надайте характеристику індикаторів фінансової безпеки.
8. Що таке фінансова стратегія забезпечення банківської безпеки?
9. Глобалізація інформаційних процесів і фінансові послуги: проблеми забезпечення фінансової безпеки.
10. Регіональні аспекти фінансової безпеки в умовах глобалізації.
11. Національні інтереси, стратегічні пріоритети і фінансова безпека України у контексті розвитку світової цивілізації.
12. Місце та роль міжнародних організацій у системі глобальної та європейської безпеки.

ТЕМИ ПРЕЗЕНТАЦІЙ ТА ПОВІДОМЛЕНЬ:

1. Глобальні трансформації та проблеми забезпечення міжнародної фінансової безпеки.
2. Концептуальні та організаційні основи фінансової безпеки в умовах глобалізації.
3. Валютна політика України.
4. Грошово-кредитна політика та фінансова безпека банківської системи в умовах глобалізації.
5. Оподаткування міжнародного бізнесу й офшорні центри: проблеми ухилення від сплати податків і фінансова безпека держави.
6. Міжнародне співробітництво у боротьбі з відмиванням «брудних грошей»: методи протидії та забезпечення фінансової безпеки держави.
7. Світові фінансові кризи й проблеми забезпечення міжнародної фінансової безпеки.

Рекомендовані джерела

1. Вівчар О. І., Зяйлик М. Ф. Організаційний механізм управління соціогуманітною компонентою забезпечення економічною безпекою підприємств у фокусів сучасних викликів та загроз. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки.* № 2. 2020. С. 42–46.
2. Економічна безпека та фінансові розслідування: концепти, прагматика, інструментарій забезпечення : колективна монографія. / За заг.ред. д.е.н., доц. Вівчар О. І. Тернопіль: Економічна думка, 2019. 395 с.
3. Економічна безпека: навч. посіб. / О. М. Кібік [та ін.]. Одеса: Фенікс, 2018. 124 с.

4. Ревак І.О., Підхормий О.М., Копитко М.І., ін. Легалізація економіки в забезпеченні економічної безпеки суб'єктів господарювання та держави: колективна монографія. Львів: СПОЛОМ, 2021. 240 с.

5. Рогоза М.Є., Кузьменко О.К., Кропивка О.Г., Інформаційна безпека підприємства: сутність, технологія забезпечення, методи оцінки та моделі / Соціально-економічний розвиток України: моделі, механізми, стратегії: монографія; за наук. ред. д.е.н., проф. М.Є. Рогози. Полтава, ПУЕТ, 2021. С.125-146 <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/11429>

6. Сак Т. В., Ющишина Л. О. Механізм антикризового управління в умовах забезпечення економічної безпеки підприємства. Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки: журнал / уклад. Любов Григорівна Ліпич, Мирослава Богданівна Кулинич. Луцьк : Вежа-Друк, 2019. № 2. С. 66–74 <https://echas.eenu.edu.ua/index.php/echas/article/view/450/377>

7. Стратегічні аспекти енергозабезпечення випереджаючого інноваційного розвитку економіки / Перебийніс В.І., Рогоза М.Є., Миколенко І.Г., Кононенко Ж.А. / Управління стратегіями випереджаючого інноваційного розвитку : монографія / за ред. к.е.н., доцента Ілляшенко Н.С. Суми : Триторія, 2020. 440 с.

8. Франчук В. І., Шупрудько Н. В. Фіскальне регулювання зовнішньоторговельної діяльності як функція економічної безпеки України: теоретико-прикладні аспекти: монографія. Львів : «Растр-7», 2020. 240 с.

ТЕМА 5. ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА

- 5.1. Сутність та складові зовнішньоекономічної безпеки.
- 5.2. Експортна безпека як важлива складова зовнішньоекономічної безпеки.
- 5.3. Імпортна безпека як важлива складова зовнішньоекономічної безпеки.
- 5.4. «Відтік капіталу» як одна з істотних загроз економічній безпеці.

5.1. Сутність та складові зовнішньоекономічної безпеки

Зовнішньоекономічна безпека є важливим компонентом національної безпеки, яка забезпечує стабільність та стійкість економіки в умовах зовнішніх викликів. Вона включає здатність країни захищати свої економічні інтереси на міжнародному рівні, забезпечувати стабільний розвиток зовнішньоекономічної діяльності та протидіяти зовнішнім економічним загрозам.

До основних складових зовнішньоекономічної безпеки відноситься експортна та імпортна політика, яка визначає стратегії та заходи щодо регулювання експорту та імпорту товарів і послуг [4]. Важливим є торговий баланс, що відображає співвідношення експорту та імпорту і впливає на валютні резерви країни.

Інвестиційна безпека включає здатність країни залучати іноземні інвестиції, створювати сприятливі умови для інвесторів та захищати національні інтереси в умовах глобальної конкуренції. Валютна безпека забезпечує стабільність національної валюти та підтримання сприятливого валютного курсу для зовнішньоекономічної діяльності.

Зовнішньоекономічна безпека також включає регуляторну та правову базу, яка визначає правила та норми ведення зовнішньоекономічної діяльності, а також митну політику, спрямовану на регулювання потоку товарів через кордони країни.

Захист інтелектуальної власності на міжнародному рівні є важливим аспектом, оскільки він сприяє розвитку інновацій та підвищує конкурентоспроможність національної економіки. Енергетична безпека включає забезпечення країни енергоресурсами та зниження залежності від імпорту енергоносіїв [4].

Важливими є також глобальні економічні альянси та співробітництво з міжнародними організаціями, які сприяють економічній стабільності та розвитку країни в умовах глобалізації.

Таким чином, зовнішньоекономічна безпека включає комплекс заходів та інструментів, спрямованих на захист національних економічних інтересів, забезпечення стабільності та розвитку економіки в умовах міжнародних викликів. Вона сприяє підвищенню конкурентоспроможності країни та її інтеграції у світову економіку.

5.2. Експортна безпека як важлива складова зовнішньоекономічної безпеки

Експортна безпека є ключовим елементом зовнішньоекономічної безпеки, що забезпечує захист національних економічних інтересів та стійкість економічної системи. Вона включає здатність країни ефективно управляти експортними потоками, запобігати економічним загрозам та забезпечувати стабільний розвиток зовнішньоторговельної діяльності. Контроль за експортом передбачає регулювання обсягів та асортименту експортованих товарів і послуг, що сприяє збереженню стратегічних ресурсів та підвищенню конкурентоспроможності національних виробників.

Важливим аспектом експортної безпеки є запобігання нелегальному експорту та контрабанді, які можуть підірвати економічну стабільність країни. Ефективна митна політика та контроль на кордонах сприяють захисту національного ринку від недобросовісної конкуренції та забезпечують належний рівень доходів до державного бюджету [2]. Захист інтелектуальної власності на міжнародному рівні є ще одним важливим

аспектом експортної безпеки, оскільки він сприяє розвитку інновацій та підвищенню якості продукції.

Експортна безпека також включає адаптацію до міжнародних торговельних норм і стандартів, що дозволяє розширювати ринки збуту та підвищувати привабливість національної продукції. Участь у міжнародних економічних альянсах та торговельних угодах сприяє зміцненню експортного потенціалу країни та захисту національних економічних інтересів.

Валюти, які отримують за експортовані товари і послуги, впливають на валютні резерви країни, зміцнюючи її фінансову стабільність. Енергетична безпека також відіграє важливу роль, оскільки експорт енергоносіїв може стати значним джерелом доходів. Загалом, експортна безпека забезпечує стійкість зовнішньоекономічної діяльності, сприяє підвищенню рівня життя населення та розвитку національної економіки.

5.3. Імпортна безпека як важлива складова зовнішньоекономічної безпеки

Імпортна безпека є критично важливою складовою зовнішньоекономічної безпеки, яка спрямована на захист національних економічних інтересів та забезпечення стабільності економіки в умовах глобалізації. Вона включає управління обсягами та структурою імпорту, що дозволяє мінімізувати ризики, пов'язані з залежністю від іноземних товарів і послуг.

Одним із ключових аспектів імпортової безпеки є забезпечення країни стратегічними ресурсами, такими як енергоносії, сировина та продовольство. Важливо підтримувати баланс між внутрішнім виробництвом і імпортом для зменшення ризиків, пов'язаних з потенційними перериваннями поставок.

Контроль за якістю імпортованих товарів і послуг також є важливим аспектом імпортової безпеки. Встановлення стандартів і регуляцій допомагає захистити внутрішній ринок від неякісної продукції, що може негативно вплинути на здоров'я населення та економічну стабільність [5].

Імпортна безпека включає також регулювання митних тарифів і податків, що дозволяє захистити національних виробників від недобросовісної конкуренції та сприяє розвитку внутрішньої економіки. Ефективна митна політика допомагає запобігати контрабанді та незаконному ввезенню товарів.

Забезпечення диверсифікації джерел імпорту є ще одним важливим аспектом імпортової безпеки. Розширення кількості країн-постачальників зменшує ризик залежності від одного ринку та підвищує стабільність поставок [7].

Важливим є також розвиток альтернативних джерел постачання та підтримка власного виробництва, що дозволяє зменшити залежність від імпортованих товарів. Державна підтримка сільського господарства та промисловості сприяє підвищенню національної безпеки в умовах кризових ситуацій.

Таким чином, імпортна безпека є комплексом заходів, спрямованих на захист економічних інтересів держави, забезпечення стабільного розвитку та мінімізацію ризиків, пов'язаних з залежністю від зовнішніх поставок. Вона є важливим елементом загальної системи зовнішньоекономічної безпеки, що сприяє підвищенню стійкості національної економіки.

5.4. «Відтік капіталу» як одна з істотних загроз економічній безпеці

Відтік капіталу є однією з істотних загроз економічній безпеці, яка негативно впливає на стабільність і розвиток національної економіки. Відтік капіталу полягає у виведенні фінансових ресурсів з країни до інших юрисдикцій, що може призвести до значних економічних труднощів.

Однією з основних причин відтоку капіталу є політична нестабільність, яка знижує довіру інвесторів до країни. Також важливими чинниками є корупція, слабка правова система та неефективне управління економікою. У результаті, підприємці та інвестори шукають більш стабільні та безпечні ринки для своїх інвестицій.

Відтік капіталу призводить до зменшення інвестицій у національну економіку, що гальмує розвиток інфраструктури, технологій і виробництва. Це також спричиняє дефіцит валюти, що може призвести до девальвації національної валюти та інфляційних процесів.

Зниження довіри до національної економіки може призвести до фінансової нестабільності, втрати робочих місць та зменшення рівня життя населення [1]. Відтік капіталу також може спричинити зростання зовнішнього боргу, оскільки уряд змушений залучати додаткові кошти для підтримки економіки.

Для запобігання відтоку капіталу необхідно впроваджувати ефективні заходи, такі як покращення інвестиційного клімату, боротьба з корупцією, зміцнення правової системи та стабілізація політичної ситуації. Важливо також створювати умови для повернення капіталу до країни через сприятливі податкові та регуляторні заходи.

Таким чином, відтік капіталу є серйозною загрозою для економічної безпеки, яка потребує комплексного підходу для її подолання та забезпечення стабільного економічного зростання.

ПИТАННЯ ДО ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

1. Сутність та складові зовнішньоекономічної безпеки.
2. Експортна безпека як складова зовнішньоекономічної безпеки.
3. Імпортна безпека як складова зовнішньоекономічної безпеки.
4. «Відтік капіталу» як одна з істотних загроз економічній безпеці.
5. Основні загрози та оцінка зовнішньоекономічної безпеки держави.
6. Державне управління зовнішньоекономічною безпекою держави.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ:

1. Виконати аналіз міжнародних фінансових потоків України. Зробити висновок про вплив на рівень економічної безпеки. Порівняти з показниками іноземної країни (обрається здобувачем самостійно).
<http://unctadstat.unctad.org/TableView/tableView.aspx?ReportId=98> Інвестиційна позиція країни

<http://dsbb.imf.org/Pages/SDDS/InterInvPos.aspx> Динаміка стану поточного
<http://data.worldbank.org/indicator/BN.CAB.XOKA.CD> та фінансового рахунків
<http://dsbb.imf.org/Pages/SDDS/NSDPPages.aspx> платіжного балансу Валютний курс, динаміка

<http://data.worldbank.org/indicator/PA.NUS.FCRF> Міжнародні валютні резерви
<http://unctadstat.unctad.org/TableView/tableView.aspx?ReportId=87>

2. Побудуйте схему боротьби з корупцією в Вашому регіоні. Поясніть, як саме вона буде працювати.

3. На основі даних Державної служби статистики необхідно здійснити аналіз зовнішньої торгівлі України:

1. Географічна структура торгівлі України (2017-2024 рр.) (на основі матеріалів Державної служби статистики України необхідно підготувати короткий огляд).

2. Товарна структура зовнішньої торгівлі України (2017-2024 рр.) (на основі матеріалів Державної служби статистики України необхідно підготувати короткий огляд).

3. Географічна структура торгівлі послугами України (2017-2024 рр.) (на основі матеріалів Державної служби статистики України необхідно підготувати короткий огляд).

4. Структура торгівлі послугами України (2017-2024 рр.) (на основі матеріалів Державної служби статистики України необхідно підготувати короткий огляд).

Питання для самоконтролю:

1. Визначте роль експортної безпеки в системі зовнішньоекономічної безпеки.
2. Які існують напрями підтримки вітчизняного експортера?
3. Розкрийте сутність тарифних методів забезпечення імпортової безпеки.
4. Розкрийте сутність нетарифних методів регулювання імпорту.
5. Назвіть низку заходів, що необхідні для забезпечення імпортової безпеки України.
6. Назвіть основні причини «відтоку капіталу».
7. Які існують негативні наслідки «відтоку капіталу»?

ТЕМИ ПРЕЗЕНТАЦІЙ ТА ПОВІДОМЛЕНЬ:

1. Сутність та основні загрози зовнішньоекономічної безпеки
2. Механізми державного регулювання зовнішньоекономічної безпеки
3. Вплив глобалізації на зовнішньоекономічну безпеку держави
4. Роль міжнародних організацій у забезпеченні зовнішньоекономічної безпеки
5. Стратегії захисту національної економіки в умовах зовнішніх ризиків

Рекомендовані джерела

1. Вівчар О. І. Безпека бізнесу: навч. посібн.. Тернопіль: ФО-П Шпак В.Б., 2019. 277 с.
2. Економічна безпека та фінансові розслідування: концепти, прагматика, інструментарій забезпечення : колективна монографія. / За заг.ред. д.е.н., доц. Вівчар О. І. Тернопіль: Економічна думка, 2019. 395 с.
3. Економічна безпека: навч. посіб. / О. М. Кібік [та ін.]. Одеса: Фенікс, 2018. 124 с.
4. Ревак І.О., Підхонний О.М., Копитко М.І., ін. Легалізація економіки в забезпеченні економічної безпеки суб'єктів господарювання та держави: колективна монографія. Львів: СПОЛОМ, 2021. 240 с.
5. Рогоза М.Є., Кузьменко О.К., Кропивка О.Г., Інформаційна безпека підприємства: сутність, технологія забезпечення, методи оцінки та моделі / Соціально-економічний розвиток України: моделі, механізми, стратегії: монографія; за наук. ред. д.е.н., проф. М.Є. Рогози. Полтава, ПУЕТ, 2021. С.125-146 <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/11429>
6. Стратегічні аспекти енергозабезпечення випереджаючого інноваційного розвитку економіки / Перебийніс В.І., Рогоза М.Є., Миколенко І.Г., Кононенко Ж.А. / Управління стратегіями випереджаючого інноваційного розвитку : монографія / за ред. к.е.н., доцента Ілляшенко Н.С. Суми : Триторія, 2020. 440 с.
7. Франчук В. І., Шупрудько Н. В. Фіскальне регулювання зовнішньоторговельної діяльності як функція економічної безпеки України: теоретико-прикладні аспекти: монографія. Львів : «Растр-7», 2020. 240 с.

ТЕМА 6. ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНА БЕЗПЕКА

- 6.1. Суть інвестиційно-інноваційної безпеки.
- 6.2. Інвестиційна привабливість економічної системи.
- 6.3. Інноваційний розвиток як передумова підвищення рівня економічної безпеки.

6.1. Суть інвестиційно-інноваційної безпеки

Інвестиційно-інноваційна безпека є ключовим елементом економічної безпеки, що забезпечує стійкий розвиток і конкурентоспроможність економіки. Вона охоплює здатність країни залучати, зберігати та ефективно використовувати інвестиції, а також стимулювати інновації в усіх секторах економіки.

Залучення інвестицій сприяє розвитку виробничої та інфраструктурної бази, створенню нових робочих місць та підвищенню економічної активності. Важливим аспектом інвестиційно-інноваційної безпеки є забезпечення сприятливого інвестиційного клімату, що включає правову захищеність інвесторів, стабільність економічної та політичної ситуації, а також прозорість бізнес-процесів.

Інноваційна безпека передбачає розвиток науково-технічного потенціалу країни, впровадження нових технологій та модернізацію виробництва. Це дозволяє підвищувати продуктивність, знижувати витрати та забезпечувати випуск конкурентоспроможної продукції [4].

Ефективне управління інвестиційними проектами та інноваціями вимагає наявності кваліфікованих кадрів, розвиненої системи освіти та наукових досліджень. Державна підтримка інноваційних проектів, гранти та податкові пільги також сприяють розвитку інноваційної діяльності.

Нестабільність у сфері інвестицій та інновацій може призвести до відтоку капіталу, зниження темпів економічного зростання та втрати конкурентних позицій на світових ринках. Тому важливо забезпечувати надійну правову базу, підтримувати фінансову стабільність та стимулювати інноваційні процеси.

Загалом, інвестиційно-інноваційна безпека забезпечує основу для сталого економічного розвитку, підвищення якості життя населення та зростання національної конкурентоспроможності. Вона є ключовим фактором у створенні сприятливих умов для довгострокових інвестицій та інноваційних рішень.

6.2. Інвестиційна привабливість економічної системи

Інвестиційна привабливість економічної системи характеризується здатністю країни залучати та утримувати інвестиції, що є критично важливими для економічного зростання та розвитку. Вона залежить від ряду факторів, які впливають на рішення інвесторів вкладати свої кошти в ту чи іншу країну.

Одним із ключових факторів є економічна стабільність, що включає стабільний рівень інфляції, помірний державний борг та стійке економічне зростання. Правове середовище також відіграє важливу роль, забезпечуючи правову захищеність інвесторів та прозорість бізнес-процесів.

Ринковий потенціал визначається розміром і платоспроможністю внутрішнього ринку, а також можливістю експорту продукції на зовнішні ринки. Інфраструктура є ще одним важливим фактором, що включає транспортні мережі, енергетичні ресурси та комунікаційні технології, які полегшують ведення бізнесу [1].

Політична стабільність забезпечує передбачуваність умов для інвестування, що є критично важливим для довгострокових проектів. Ринок праці з доступом до кваліфікованої робочої сили також є важливим, адже інвестори шукають регіони з достатнім людським капіталом.

Оподаткування та податкові стимули можуть значно вплинути на рішення інвесторів. Низькі податки та вигідні податкові умови приваблюють більше інвестицій. Інновації та технології, які сприяють розвитку нових продуктів і рішень, підвищують конкурентоспроможність економіки [2].

Якість життя в країні є важливим для інвесторів, особливо в контексті залучення фахівців з-за кордону. Екологічні фактори також мають значення, оскільки інвестори дедалі більше зосереджуються на стійкому розвитку.

Таким чином, інвестиційна привабливість є комплексним показником, що залежить від різних аспектів економічної, політичної та соціальної системи країни. Вона забезпечує основу для сталого економічного зростання та підвищення добробуту населення.

6.3. Інноваційний розвиток як передумова підвищення рівня економічної безпеки

Інноваційний розвиток є ключовим фактором підвищення рівня економічної безпеки, оскільки сприяє створенню нових технологій, підвищенню продуктивності та зростанню конкурентоспроможності економіки. Через інвестиції в наукові дослідження та розробки (R&D) держава може забезпечити сталий економічний розвиток та мінімізувати ризики, пов'язані з економічними кризами.

Технологічні інновації дозволяють підприємствам впроваджувати нові методи виробництва, що підвищують ефективність і знижують витрати. Це, у свою чергу, сприяє зростанню національного виробництва та експортного потенціалу, що підвищує економічну стабільність. Інновації в інформаційних технологіях покращують управління та забезпечують безпеку даних, що є важливим аспектом економічної безпеки [5].

Крім того, інноваційний розвиток сприяє створенню нових робочих місць та підвищенню кваліфікації працівників, що знижує рівень безробіття та підвищує рівень життя населення. Освіта та підготовка кадрів у сфері інноваційних технологій забезпечують наявність кваліфікованої робочої сили, готової до викликів сучасного ринку.

Інноваційні підприємства здатні швидко адаптуватися до змін у світовій економіці та протистояти зовнішнім шокам, що підвищує стійкість економіки до кризових ситуацій. Завдяки інноваціям країна може знижувати залежність від імпорту стратегічних товарів та розвивати власні виробничі потужності.

Таким чином, інноваційний розвиток є передумовою підвищення рівня економічної безпеки, оскільки сприяє створенню умов для сталого економічного зростання, підвищенню конкурентоспроможності та забезпеченню стабільності національної економіки в умовах глобальних викликів..

ПИТАННЯ ДО ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

1. Суть інвестиційно-інноваційної безпеки.
2. Інвестиційна привабливість економічної системи.
3. Інноваційний розвиток як передумова підвищення рівня економічної безпеки.
4. Інвестиційна складова фінансової безпеки держави.
5. Сучасний стан та напрями посилення інноваційної безпеки України.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ:

1. Дослідити сутність та значення інвестиційно-інноваційної безпеки як ключового фактора економічної стабільності та розвитку. Визначити основні загрози та ризики у сфері інвестування та інновацій, що можуть негативно впливати на конкурентоспроможність держави. Проаналізувати механізми державного регулювання інвестиційно-інноваційної безпеки, а також роль міжнародних організацій у підтримці сталого розвитку. Запропонувати заходи щодо підвищення рівня інвестиційної та інноваційної безпеки, враховуючи сучасні виклики глобалізації та цифрової трансформації.

2. За даними табл. необхідно розрахувати інтегральну оцінку економічної безпеки підприємства та побудувати схему сфер економічної безпеки.

Таблиця

Вихідні дані для оцінки рівня економічної безпеки підприємства

Назва складової безпеки	Максимальний рівень	Фактичний рівень
Інтелектуальна	3	1
Кадрова	3	2
Технічна	3	3
Правова	3	1
Екологічна	5	4
Інформаційна	3	1
Силова	3	2
Фінансова	5	4
Ринкова	7	4
Інтерфейсна	5	3

3. Інвестиції представляють собою використання фінансових ресурсів у формі довгострокових вкладень капіталу (капіталовкладень).

При розгляді питання про інвестиційну діяльність в ВАТ було звернуто увагу на те, що інвестиції бувають ризикові (венчурні) та інші.

Як ви вважаєте, які інші інвестиції малися на увазі?

Питання для самоконтролю:

1. Які існують інструменти державної підтримки інноваційної діяльності?
2. Дайте визначення державної інноваційної політики?
3. У чому полягає роль і місце інвестиційної діяльності в системі забезпечення економічної безпеки?
4. Які чинники свідчать про роль і місце інвестиційної складової економічної безпеки?
5. Дайте визначення інвестиційного клімату і розкрийте його зміст.
6. Якими є основні принципи державної інноваційної політики?
7. Сфери державного впливу на інноваційний процес.
8. Визначте сутність та структуру національної інноваційної системи.
9. Визначте напрями державної підтримки інноваційного розвитку.

ТЕМИ ПРЕЗЕНТАЦІЙ ТА ПОВІДОМЛЕНЬ:

1. Механізми державного регулювання інвестиційно-інноваційної безпеки
2. Вплив глобалізації на інвестиційно-інноваційну безпеку держави
3. Оцінка ризиків у сфері інвестицій та інновацій
4. Фінансові інструменти забезпечення інноваційної безпеки
5. Роль міжнародних організацій у формуванні інвестиційно-інноваційної політики
6. Стратегії зміцнення інвестиційно-інноваційної безпеки в умовах цифрової економіки

Рекомендовані джерела

1. Вівчар О. І., Зяйлик М. Ф. Організаційний механізм управління соціогуманірною компонентою забезпечення економічною безпекою підприємств у фокусів сучасних викликів та загроз. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки.* № 2. 2020. С. 42–46.

2. Економічна безпека та фінансові розслідування: концепти, прагматика, інструментарій забезпечення : колективна монографія. / За заг.ред. д.е.н., доц. Вівчар О. І. Тернопіль: Економічна думка, 2019. 395 с.

3. Ревак І.О., Підхомний О.М., Копитко М.І., ін. Легалізація економіки в забезпеченні економічної безпеки суб'єктів господарювання та держави: колективна монографія. Львів: СПОЛОМ, 2021. 240 с.

4. Рогоза М.Є., Кузьменко О.К., Кропивка О.Г., Інформаційна безпека підприємства: сутність, технологія забезпечення, методи оцінки та моделі / Соціально-економічний розвиток України: моделі, механізми, стратегії: монографія; за наук. ред. д.е.н., проф. М.Є. Рогози. Полтава, ПУЕТ, 2021. С.125-146 <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/11429>

5. Стратегічні аспекти енергозабезпечення випереджаючого інноваційного розвитку економіки / Перебийніс В.І., Рогоза М.Є., Миколенко І.Г., Кононенко Ж.А. / Управління стратегіями випереджаючого інноваційного розвитку : монографія / за ред. к.е.н., доцента Ілляшенко Н.С. Суми : Триторія, 2020. 440 с.

КРИМІНАЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ТА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ

- 7.1. Економічна злочинність.
- 7.2. Корупція та наслідки її впливу на економіку України.
- 7.3. «Відмивання коштів» у системі загроз економічній безпеці.

7.1. Економічна злочинність

Економічна злочинність є серйозною загрозою для стабільності та розвитку економічних систем. Вона включає такі правопорушення, як шахрайство, відмивання грошей, корупція, фінансові махінації, ухилення від сплати податків та інші злочини, пов'язані з економічною діяльністю. Економічні злочини підривають довіру до фінансових інститутів, порушують економічний порядок та завдають значних збитків як державі, так і приватному сектору.

Однією з найпоширеніших форм економічної злочинності є шахрайство, яке може включати фальсифікацію документів, обман клієнтів та партнерів, а також крадіжку активів. Відмивання грошей дозволяє злочинцям легалізувати доходи, отримані незаконним шляхом, і ускладнює виявлення злочинів.

Корупція є ще одним поширеним видом економічних злочинів, яка включає зловживання службовим становищем для отримання особистої вигоди. Вона призводить до неефективного управління ресурсами та підриває довіру громадян до державних інституцій [1]. Ухилення від сплати податків створює несправедливу конкуренцію та зменшує надходження до державного бюджету.

Фінансові махінації включають маніпуляції з акціями, цінними паперами та іншими фінансовими інструментами з метою отримання незаконного прибутку. Ці злочини можуть мати серйозні наслідки для економіки, викликаючи фінансові кризи та втрати для інвесторів.

Ефективна боротьба з економічною злочинністю вимагає комплексного підходу, що включає зміцнення правової бази, підвищення прозорості фінансових операцій та посилення контролю з боку правоохоронних органів. Важливу роль відіграє також міжнародне співробітництво, оскільки багато економічних злочинів мають транскордонний характер.

Запобігання економічній злочинності є важливим завданням для забезпечення економічної безпеки та стабільного розвитку. Це дозволяє захистити інтереси держави, бізнесу та громадян, підвищити рівень довіри до економічної системи та забезпечити справедливий розподіл ресурсів.

7.2. Корупція та наслідки її впливу на економіку України

Корупція є однією з найсерйозніших загроз для економіки України, що суттєво впливає на всі аспекти життя країни. Вона включає зловживання владою для особистої вигоди, підкуп, хабарництво та інші форми нелегальної діяльності. Корупція підриває довіру громадян до державних інституцій, порушує правопорядок та завдає значних збитків економіці.

Одним із головних наслідків корупції є зниження рівня інвестиційної привабливості країни. Іноземні та внутрішні інвестори уникають вкладень у корумповані економіки через високі ризики втрат, що призводить до зменшення обсягів інвестицій, що гальмує економічний розвиток та модернізацію інфраструктури [3].

Корупція також збільшує витрати на ведення бізнесу. Підприємства змушені витрачати значні кошти на хабарі та підкупи для отримання необхідних дозволів та ліцензій, що знижує конкурентоспроможність національної економіки та призводить до зростання цін на товари та послуги.

Одним із найсерйозніших наслідків корупції є нерівність у розподілі доходів та ресурсів. Корумповані чиновники збагачуються за рахунок громадських коштів, тоді як більшість населення залишається у скруті та підриває соціальну стабільність та сприяє зростанню бідності.

Корупція впливає на ефективність державного управління та реалізацію державних програм. Неефективне використання бюджетних коштів призводить до недофінансування важливих соціальних та економічних проектів.

Для боротьби з корупцією необхідно запроваджувати ефективні антикорупційні заходи, такі як прозорість у державному управлінні, підвищення відповідальності чиновників та посилення контролю з боку громадськості. Це сприятиме зміцненню економічної безпеки та забезпеченню стійкого розвитку України.

7.3. «Відмивання коштів» у системі загроз економічній безпеці

Відмивання коштів є серйозною загрозою для економічної безпеки держави. Воно включає процес легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, через різні фінансові операції, щоб приховати їхнє незаконне походження. Відмивання коштів підриває стабільність фінансової системи, створюючи умови для розвитку тіньової економіки [2].

Ця діяльність сприяє фінансуванню злочинних організацій та терористичних груп, що збільшує загрозу національній безпеці. Відмивання коштів ускладнює контроль за фінансовими потоками та знижує ефективність економічної політики держави. Воно також викликає перекося у фінансових ринках, знижуючи довіру інвесторів та громадян до фінансових інститутів.

Нелегальні фінансові операції можуть призвести до значних втрат доходів для державного бюджету через ухилення від сплати податків. Це, в свою чергу, обмежує можливості уряду фінансувати соціальні програми та інфраструктурні проекти. Боротьба з відмиванням коштів вимагає розробки та впровадження ефективних заходів, таких як посилення контролю за фінансовими операціями, обмін інформацією між державами та міжнародне співробітництво [5].

Важливу роль у запобіганні відмиванню коштів відіграють фінансові установи, які повинні впроваджувати процедури комплаєнсу та моніторингу підозрілих транзакцій. Прозорість фінансової системи та посилення регуляторних механізмів сприяють зниженню ризиків відмивання коштів. Ефективне запобігання та протидія відмиванню коштів є ключовим завданням для забезпечення економічної безпеки та стабільного розвитку країни. Це сприяє створенню сприятливого інвестиційного клімату та зміцненню довіри до національної економіки.

ПИТАННЯ ДО ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

1. Сутність економічної злочинності.
2. Класифікація видів економічної злочинності.
3. Корупція та наслідки її впливу на економіку України.
4. Відмивання коштів у системі загроз економічній безпеці.
5. Напрямки протидії економічній злочинності.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ:

1. Проаналізувати явище криміналізації економіки та його вплив на безпеку України. Розглянути основні форми економічної злочинності, зокрема тіньову економіку, корупцію, фінансові махінації, контрабанду та відмивання коштів. Дослідити роль державних та міжнародних інституцій у боротьбі з економічними злочинами та їхню ефективність. Оцінити наслідки криміналізації економіки для інвестиційного клімату, соціальної стабільності та національної безпеки. Запропонувати заходи щодо мінімізації негативного впливу криміналізації економіки, зокрема через посилення законодавчого контролю,

міжнародне співробітництво та впровадження цифрових технологій у фінансовому моніторингу.

2. За даними табл. визначте критерії типологізації тіньової економіки

Основні ознаки	«Друга»	«Сіра»	«Чорна»
Суб'єкти			
Об'єкти			
Зв'язок з «білою» економікою			

Питання для самоконтролю:

1. Дайте визначення поняттю «економічна злочинність».
2. Що таке корупція?
3. Охарактеризуйте наслідки впливу корупції на економіку.
4. Які діяння слід відносити до корупційних?
5. Якими нормативно-правовими актами регламентується боротьба з корупцією в Україні?
6. Дайте визначення поняття «відмивання коштів».
7. Назвіть основні передумови формування явища «відмивання коштів» в Україні.
8. Поясніть взаємозв'язок явища «відмивання коштів» з організованою злочинністю.
9. Які існують світові тенденції явища «відмивання коштів» сьогодні?
10. У чому полягають особливості злочинної економічної діяльності?

ТЕМИ ПРЕЗЕНТАЦІЙ ТА ПОВІДОМЛЕНЬ:

1. Криміналізація економіки: сутність, причини та наслідки
2. Корупція як фактор загрози економічній безпеці України
3. Тіньова економіка: масштаби, наслідки та шляхи детінізації
4. Фінансові злочини та їх вплив на національну безпеку
5. Державна політика протидії економічній злочинності в Україні
6. Міжнародний досвід боротьби з криміналізацією економіки та можливості його впровадження в Україні

Рекомендовані джерела

1. Вівчар О. І., Зяйлик М. Ф. Організаційний механізм управління соціогуманірною компонентою забезпечення економічною безпекою підприємств у фокусів сучасних викликів та загроз. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки.* № 2. 2020. С. 42–46.
2. Економічна безпека: навч. посіб. / О. М. Кібік [та ін.]. Одеса: Фенікс, 2018. 124 с.
3. Ревак І.О., Підхомний О.М., Копитко М.І., ін. Легалізація економіки в забезпеченні економічної безпеки суб'єктів господарювання та держави: колективна монографія. Львів: СПОЛОМ, 2021. 240 с.
4. Рогоза М.Є., Кузьменко О.К., Кропивка О.Г., Інформаційна безпека підприємства: сутність, технологія забезпечення, методи оцінки та моделі / Соціально-економічний розвиток України: моделі, механізми, стратегії: монографія; за наук. ред. д.е.н., проф. М.Є. Рогози. Полтава, ПУЕТ, 2021. С.125-146 <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/11429>
5. Стратегічні аспекти енергозабезпечення випереджаючого інноваційного розвитку економіки / Перебийніс В.І., Рогоза М.Є., Миколенко І.Г., Кононенко Ж.А. / Управління стратегіями випереджаючого інноваційного розвитку : монографія / за ред. к.е.н., доцента Ілляшенко Н.С. Суми : Триторія, 2020. 440 с.

ТЕМА 8 ДЕТІНІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ

- 8.1. Детінізація фінансових потоків.
- 8.2. Легалізація ринку праці.
- 8.3. Детінізація земельних відносин.

8.1. Детінізація фінансових потоків

Детінізація фінансових потоків є важливим процесом, спрямованим на виведення економічної діяльності з тіньової зони та забезпечення прозорості фінансових операцій. Це необхідно для зміцнення економічної безпеки держави та підвищення ефективності економічної політики. Детінізація дозволяє збільшити надходження до державного бюджету за рахунок податків, які раніше не сплачувалися через приховування доходів.

Одним із головних завдань детінізації є боротьба з ухиленням від сплати податків, яке призводить до значних втрат для економіки [4]. Прозорість фінансових потоків сприяє підвищенню довіри інвесторів та громадян до фінансової системи. Впровадження сучасних технологій, таких як електронне урядування та автоматизовані системи обліку, дозволяє ефективніше контролювати фінансові операції та знижувати ризики корупції.

Детінізація також включає легалізацію доходів, отриманих у тіньовій економіці, що сприяє їх використанню в офіційній економіці, що дозволяє залучити додаткові фінансові ресурси для розвитку інфраструктури, соціальних програм та інноваційних проєктів. Важливу роль відіграє міжнародне співробітництво, оскільки багато фінансових потоків мають транскордонний характер [2]. Забезпечення прозорості та підзвітності фінансових операцій сприяє зниженню рівня корупції та підвищенню ефективності державного управління. Це також дозволяє зменшити тіньовий сектор економіки, який часто використовується для фінансування злочинної діяльності. Ефективна детінізація фінансових потоків є ключовим завданням для забезпечення стабільного економічного розвитку та підвищення добробуту населення. Вона створює умови для справедливого розподілу ресурсів і сприяє зростанню економічної активності.

8.2. Легалізація ринку праці

Легалізація ринку праці є важливим процесом, спрямованим на виведення трудових відносин з тіньової зони та забезпечення прав працівників. Вона передбачає створення прозорих і законних умов працевлаштування, що сприяє захисту трудових прав, соціальному забезпеченню та зростанню економічної стабільності.

Одним із головних завдань легалізації ринку праці є боротьба з нелегальною зайнятістю, яка позбавляє працівників соціальних гарантій та забезпечення. Прозорі трудові відносини сприяють збільшенню надходжень до державного бюджету через сплату податків та соціальних внесків, що дозволяє фінансувати соціальні програми, пенсійне забезпечення та інші важливі послуги для населення [1].

Легалізація ринку праці також включає реєстрацію працівників та підприємств, що забезпечує їх правову захищеність та дотримання трудового законодавства та дозволяє працівникам користуватися всіма соціальними благами, такими як оплачувані відпустки, лікарняні та пенсійні накопичення.

Зменшення рівня нелегальної зайнятості сприяє підвищенню конкурентоспроможності національної економіки, оскільки забезпечує чесні умови праці та рівні можливості для всіх працівників [5]. Легалізований ринок праці також сприяє підвищенню продуктивності праці та ефективності використання трудових ресурсів.

Запровадження сучасних технологій та автоматизованих систем обліку дозволяє ефективніше контролювати трудові відносини та знижувати ризики зловживань. Важливу

роль відіграє також інформаційна кампанія, спрямована на підвищення обізнаності працівників та роботодавців про переваги легалізації ринку праці.

Таким чином, легалізація ринку праці є комплексом заходів, спрямованих на забезпечення прозорості трудових відносин, захист прав працівників та підвищення економічної стабільності, сприяє справедливому розподілу ресурсів і створенню умов для сталого економічного розвитку.

8.3. Детінізація земельних відносин

Детінізація земельних відносин є важливим процесом, спрямованим на виведення земельних правовідносин з тіньової зони та забезпечення прозорості у використанні земельних ресурсів. Це необхідно для зміцнення правової бази, підвищення економічної ефективності та захисту прав власників земельних ділянок. Прозорість земельних відносин сприяє зменшенню корупційних ризиків та забезпечує справедливий розподіл земельних ресурсів.

Одним із ключових завдань детінізації є боротьба з незаконним захопленням земель, яке часто супроводжується фальсифікацією документів та зловживанням владою [1]. Прозорі земельні відносини сприяють підвищенню довіри інвесторів та забезпечують стабільний розвиток аграрного сектору.

Детінізація також включає легалізацію власності на землю, що дозволяє власникам офіційно реєструвати свої ділянки та використовувати їх у господарській діяльності та сприяє збільшенню інвестицій у земельний сектор та розвитку сільського господарства.

Впровадження сучасних технологій, таких як геоінформаційні системи (ГІС) та електронні реєстри земельних ділянок, дозволяє ефективніше контролювати земельні відносини та знижувати ризики незаконних операцій. Інформаційна відкритість та доступність даних про земельні ресурси сприяє прозорості та підзвітності державних органів [2].

Детінізація земельних відносин також включає вдосконалення законодавчої бази, що регулює земельні відносини, та забезпечення ефективного контролю за її дотриманням. Важливу роль відіграє також підвищення обізнаності громадян про їхні права та можливості у сфері земельних відносин.

Таким чином, детінізація земельних відносин є комплексом заходів, спрямованих на забезпечення прозорості, законності та ефективності використання земельних ресурсів. Вона сприяє захисту прав власників, підвищенню економічної стабільності та створенню умов для сталого розвитку аграрного сектору.

ПИТАННЯ ДО ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

1. Детінізація фінансових потоків.
2. Легалізація ринку праці.
3. Детінізація земельних відносин.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ:

1. Наведіть конкретний приклад прояву тіньової економіки. Сформууйте систему чинників, що обумовлюють функціонування тіньового сектору? А також проаналізуйте тіньовий ринок в Україні та в довільно обраній країні (мінімум 3 країни).

2. Відомо, що прибуток можуть дати повністю роботизовані заводи. Вони є набагато дорожчими, але саме такі заводи є найбільш прибутковими. Багато відомих промислових підприємств використовують роботів, ліквідуючи тим самим робочі місця. Таким чином, комп'ютеризація збільшує безробіття.

Як ви думаєте, комп'ютеризація зачіпає права людини у виробничій сфері чи ні?

3. Основне завдання управління людськими ресурсами на підприємстві – мінімізація ризиків, пов'язаних з людським фактором, і максимізація результату від участі персоналу в бізнесі.

Що повинен зробити керівник підприємства, щоб мінімізувати ризики?

Питання для самоконтролю:

1. Що таке тіньова економіка?
2. Які види тіньової діяльності в Україні Ви знаєте?
3. Що відносять до основних заходів детінізації земельних відносин?
5. Назвіть позитивні наслідки існування тіньової економіки
6. Назвіть основні проблеми тіньового ринку праці?
7. Які основні шляхи боротьби з тіньовим ринком праці?

ТЕМИ ПРЕЗЕНТАЦІЙ ТА ПОВІДОМЛЕНЬ:

1. Структура тіньової економіки.
2. Причини та наслідки розвитку тіньової економіки.
3. Цілі та методи боротьби з тіньовою економікою.
4. Детінізація економіки як чинник забезпечення економічної безпеки держави.
5. Етапи офшоризації світової економіки.
6. Шляхи обмеження сфери тіньової економіки в Україні.
7. Фінансові важелі детінізації економіки.
8. Вплив тінізації економіки на економічну безпеку та сталий розвиток національного господарства
9. Світовий досвід детінізації національної економіки та напрями його використання в Україні.
10. Тіньовий ринок в Україні.

Рекомендовані джерела

1. Вівчар О. І., Зяйлик М. Ф. Організаційний механізм управління соціогуманірною компонентою забезпечення економічною безпекою підприємств у фокусів сучасних викликів та загроз. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки.* № 2. 2020. С. 42–46.
2. Економічна безпека: навч. посіб. / О. М. Кібік [та ін.]. Одеса: Фенікс, 2018. 124 с.
3. Рєвак І.О., Підхомний О.М., Копитко М.І., ін. Легалізація економіки в забезпеченні економічної безпеки суб'єктів господарювання та держави: колективна монографія. Львів: СПОЛОМ, 2021. 240 с.
4. Рогоза М.Є., Кузьменко О.К., Кропивка О.Г., Інформаційна безпека підприємства: сутність, технологія забезпечення, методи оцінки та моделі / Соціально-економічний розвиток України: моделі, механізми, стратегії: монографія; за наук. ред. д.е.н., проф. М.Є. Рогози. Полтава, ПУЕТ, 2021. С.125-146 <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/11429>
5. Стратегічні аспекти енергозабезпечення випереджаючого інноваційного розвитку економіки / Перебийніс В.І., Рогоза М.Є., Миколенко І.Г., Кононенко Ж.А. / Управління стратегіями випереджаючого інноваційного розвитку : монографія / за ред. к.е.н., доцента Ілляшенко Н.С. Суми : Триторія, 2020. 440 с.

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦТВА

- 9.1. Поняття безпеки підприємницької діяльності.
- 9.2. Правове забезпечення економічної безпеки підприємництва.
- 9.3. Управління економічними ризиками суб'єктів господарювання.
- 9.4. Основні напрями забезпечення економічної безпеки підприємства.

9.1. Поняття безпеки підприємницької діяльності

Безпека підприємницької діяльності є важливим аспектом, що забезпечує стабільне та ефективне функціонування бізнесу. Вона включає комплекс заходів і стратегій, спрямованих на захист підприємства від внутрішніх та зовнішніх загроз, що охоплює фінансову, інформаційну, правову, фізичну та репутаційну складові безпеки.

Фінансова безпека передбачає захист активів підприємства, контроль за грошовими потоками та управління фінансовими ризиками. Інформаційна безпека включає захист конфіденційних даних, бізнес-інформації та забезпечення кібербезпеки [4]. Правова безпека означає дотримання законодавства, захист від юридичних ризиків та забезпечення правової підтримки бізнесу.

Фізична безпека стосується захисту майна, обладнання та персоналу від фізичних загроз, таких як крадіжки, вандалізм або природні катастрофи. Репутаційна безпека передбачає захист іміджу та довіри до компанії, управління репутаційними ризиками та ефективну комунікацію з громадськістю.

Комплексний підхід до безпеки підприємницької діяльності включає впровадження систем внутрішнього контролю, аудитів, підвищення обізнаності працівників та впровадження сучасних технологій захисту [1]. Це дозволяє вчасно виявляти та нейтралізувати потенційні загрози, забезпечуючи стабільну роботу бізнесу.

Ефективне управління безпекою підприємницької діяльності сприяє підвищенню конкурентоспроможності, зростанню прибутковості та забезпеченню довгострокового успіху підприємства. Таким чином, безпека підприємницької діяльності є невід'ємною частиною стратегії розвитку компанії, яка забезпечує її захист та стабільність у мінливих умовах ринку.

9.2. Правове забезпечення економічної безпеки підприємництва

Правове забезпечення економічної безпеки підприємництва є важливим компонентом, який допомагає створити стабільне і передбачуване правове середовище для бізнесу [2]. Воно включає розробку та впровадження законодавчих і нормативних актів, які регулюють підприємницьку діяльність, захищають права власності та забезпечують справедливі умови конкуренції.

Основною метою правового забезпечення є захист інтересів підприємців від неправомірних дій з боку державних органів, контрагентів і конкурентів. Це включає захист від рейдерських захоплень, недобросовісної конкуренції та інших форм незаконного втручання в господарську діяльність.

Важливу роль відіграє захист прав інтелектуальної власності, що сприяє розвитку інновацій та технологічного прогресу. Законодавче регулювання договірних відносин забезпечує прозорість та передбачуваність у співпраці між підприємствами. Ефективна система правосуддя, яка швидко і справедливо розглядає господарські спори, є ключовим елементом правового забезпечення економічної безпеки.

Податкове законодавство має бути зрозумілим і стабільним, що знижує ризики для бізнесу та стимулює інвестиції [3]. Регулювання корпоративних відносин, зокрема, захист прав акціонерів та механізми вирішення корпоративних конфліктів, також є важливими аспектами.

Дотримання екологічних норм і стандартів забезпечує сталість розвитку підприємств та захист навколишнього середовища. Міжнародне співробітництво у сфері правового регулювання дозволяє створювати умови для інтеграції національної економіки у світовий ринок.

Таким чином, правове забезпечення економічної безпеки підприємництва є комплексом заходів, спрямованих на створення сприятливих умов для розвитку бізнесу, захист прав підприємців та забезпечення стабільного економічного середовища.

9.3. Управління економічними ризиками суб'єктів господарювання

Управління економічними ризиками суб'єктів господарювання є важливим аспектом забезпечення стабільності та ефективності їхньої діяльності. Економічні ризики виникають внаслідок невизначеності зовнішнього та внутрішнього середовища, що впливає на фінансові результати та стійкість підприємства. Управління цими ризиками включає ідентифікацію, оцінку, вибір методів та реалізацію стратегії управління.

Процес управління економічними ризиками починається з визначення потенційних ризиків, таких як зміни економічних умов, коливання валютних курсів, ринкові ризики та ризики, пов'язані з конкурентним середовищем. Наступним кроком є оцінка ступеня впливу цих ризиків на діяльність підприємства та ймовірності їхнього виникнення [5].

Після оцінки ризиків важливо обрати відповідні методи управління, які можуть включати уникнення ризиків, їхнє зменшення, передавання чи прийняття. Реалізація обраних методів потребує розробки конкретних заходів і планів дій [6]. Наприклад, для зниження фінансових ризиків можуть застосовуватися хеджування, страхування та диверсифікація активів.

Моніторинг і контроль ризиків є завершальним етапом процесу управління, що дозволяє відслідковувати зміни в ризиковому середовищі та ефективність застосованих методів. Регулярний аналіз та адаптація стратегій управління ризиками є важливими для підтримання стійкості підприємства в умовах невизначеності.

Таким чином, управління економічними ризиками є комплексним процесом, спрямованим на захист фінансової стабільності суб'єктів господарювання та забезпечення їхнього довгострокового успіху. Воно включає постійне вдосконалення підходів і методів, що дозволяє підприємствам адаптуватися до змін і мінімізувати негативні впливи ризиків.

9.4. Основні напрями забезпечення економічної безпеки підприємства

Основні напрями забезпечення економічної безпеки підприємства включають комплекс заходів, спрямованих на захист фінансових, інвестиційних, інноваційних, маркетингових, кадрових, інформаційних, правових, техногенних та екологічних аспектів. Фінансова безпека передбачає стабільність грошових потоків, ефективне управління фінансовими ресурсами та мінімізацію фінансових ризиків.

Інвестиційна безпека полягає у залученні та збереженні інвестицій, що забезпечують довгостроковий розвиток підприємства. Інноваційна безпека включає впровадження нових технологій та розробок для підвищення конкурентоспроможності [7]. Маркетингова безпека спрямована на збереження ринкових позицій, аналіз конкурентного середовища та адаптацію маркетингової стратегії до змін на ринку.

Кадрова безпека забезпечує ефективне управління персоналом, підвищення кваліфікації працівників та створення сприятливих умов праці. Інформаційна безпека включає захист конфіденційної інформації та забезпечення кібербезпеки. Правова безпека передбачає дотримання законодавства, захист прав власності та управління юридичними ризиками.

Техногенна безпека спрямована на запобігання аваріям та катастрофам, забезпечення безпечної експлуатації обладнання та мінімізацію техногенних ризиків.

Екологічна безпека включає заходи з охорони навколишнього середовища та забезпечення екологічної стійкості діяльності підприємства [8].

Усі ці напрями взаємопов'язані та утворюють комплексну систему економічної безпеки підприємства, яка сприяє стабільному функціонуванню та розвитку підприємства в умовах змінного зовнішнього середовища. Забезпечення економічної безпеки є ключовим завданням для досягнення стійкого розвитку та довгострокового успіху підприємства.

ПИТАННЯ ДО ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

1. Поняття безпеки підприємницької діяльності.
2. Правове забезпечення економічної безпеки підприємництва.
3. Управління економічними ризиками суб'єктів господарювання.
4. Основні напрями забезпечення економічної безпеки підприємства.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ:

1. Дослідити поняття економічної безпеки підприємництва та її значення для стабільного розвитку бізнесу. Визначити основні загрози та ризики, що впливають на економічну безпеку підприємств, зокрема фінансові, правові, ринкові та технологічні. Проаналізувати роль державного регулювання, податкової політики та антикризового управління у забезпеченні стабільного підприємницького середовища. Розглянути механізми захисту бізнесу від рейдерства, шахрайства та зовнішніх економічних факторів. Запропонувати стратегії підвищення економічної безпеки підприємств в умовах глобалізації, цифрової трансформації та економічної нестабільності.

2. Керівник запропонував працівнику оплачувати його працю «в конверті».

Оцініть ситуацію, назвавши причини і наслідки. Запропонуйте тактику дій працівника.

Питання для самоконтролю:

1. Дайте визначення категорії «економічна безпека підприємницької діяльності».
2. Охарактеризуйте основні властивості економічної безпеки підприємницької діяльності.
3. Наведіть факторів, які впливають на стан економічної безпеки підприємства.
4. Охарактеризуйте засади правового регулювання безпеки підприємницької діяльності.
5. Які є елементи ризик-менеджменту?
6. Особливості формування служби економічної безпеки підприємства.
7. Якими мають бути цілі управління економічною безпекою підприємства?
8. Назвіть основні функціональні цілі економічної безпеки.
9. Охарактеризуйте складові системи економічної безпеки підприємства.

ТЕМИ ПРЕЗЕНТАЦІЙ ТА ПОВІДОМЛЕНЬ:

1. Сутність та ключові аспекти економічної безпеки підприємництва
2. Основні загрози та виклики для економічної безпеки бізнесу
3. Роль державного регулювання у забезпеченні економічної безпеки підприємств
4. Фінансові механізми зміцнення економічної безпеки підприємництва
5. Антикризове управління та його значення для економічної безпеки бізнесу
6. Вплив цифрових технологій на економічну безпеку підприємств

Рекомендовані джерела

1. Безпека бізнесу: навч. посібн. / Вівчар О. І. Тернопіль: ФО-П Шпак В.Б., 2019. 277 с.
2. Вівчар О. І. Безпека бізнесу: навчальний посібник. Тернопіль: ФО-П Шпак В.Б., 2019. 277 с.

3. Вівчар О. І., Зяйлик М. Ф. Організаційний механізм управління соціогуманірною компонентою забезпечення економічною безпекою підприємств у фокусів сучасних викликів та загроз. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки.* № 2. 2020. С. 42–46.

4. Економічна безпека та фінансові розслідування: концепти, прагматика, інструментарій забезпечення : колективна монографія. / За заг.ред. д.е.н., доц. Вівчар О. І. Тернопіль: Економічна думка, 2019. 395 с.

5. Економічна безпека: навч. посіб. / О. М. Кібік [та ін.]. Одеса: Фенікс, 2018. 124 с.

6. Ревак І.О., Підхомний О.М., Копитко М.І., ін. Легалізація економіки в забезпеченні економічної безпеки суб'єктів господарювання та держави: колективна монографія. Львів: СПОЛОМ, 2021. 240 с.

7. Рогоза М.Є., Кузьменко О.К., Кропивка О.Г., Інформаційна безпека підприємства: сутність, технологія забезпечення, методи оцінки та моделі / Соціально-економічний розвиток України: моделі, механізми, стратегії: монографія; за наук. ред. д.е.н., проф. М.Є. Рогози. Полтава, ПУЕТ, 2021. С.125-146 <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/11429>

8. Стратегічні аспекти енергозабезпечення випереджаючого інноваційного розвитку економіки / Перебийніс В.І., Рогоза М.Є., Миколенко І.Г., Кононенко Ж.А. / Управління стратегіями випереджаючого інноваційного розвитку : монографія / за ред. к.е.н., доцента Ілляшенко Н.С. Суми : Триторія, 2020. 440 с.

Тема 10. СОЦІАЛЬНА СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

10.1. Сутність соціальної безпеки.

10.2. Проблеми забезпечення соціальної безпеки.

10.1. Сутність соціальної безпеки

Соціальна безпека – це комплекс заходів і політик, спрямованих на забезпечення захисту та добробуту громадян у суспільстві. Вона включає забезпечення доступу до основних соціальних благ, таких як охорона здоров'я, освіта, житло, соціальне забезпечення та зайнятість. Метою соціальної безпеки є створення умов для стабільного та достойного життя кожного громадянина.

Одним із ключових аспектів соціальної безпеки є система соціального захисту, яка включає пенсійне забезпечення, страхування від безробіття, соціальну допомогу та інші форми підтримки [4]. Ця система забезпечує матеріальну підтримку громадян у випадках втрати доходу або настання непередбачених обставин.

Доступ до якісної охорони здоров'я є важливою складовою соціальної безпеки, яка дозволяє забезпечити довге та здорове життя населення. Освіта також відіграє ключову роль, забезпечуючи можливості для розвитку та реалізації потенціалу кожного громадянина.

Соціальна безпека передбачає захист прав і свобод громадян, включаючи боротьбу з дискримінацією та забезпечення рівних можливостей для всіх [1]. Забезпечення зайнятості та створення нових робочих місць сприяє зниженню рівня бідності та підвищенню рівня життя населення.

Стабільність та розвиток соціальної безпеки залежать від ефективного управління та фінансування державних програм і послуг. Міжнародне співробітництво та обмін досвідом між країнами сприяють підвищенню ефективності соціальних політик.

10.2. Проблеми забезпечення соціальної безпеки

Забезпечення соціальної безпеки є складним завданням, яке стикається з низкою проблем. Основною проблемою є недостатнє фінансування соціальних програм, що обмежує доступ громадян до основних соціальних благ, таких як охорона здоров'я, освіта та соціальне забезпечення [2]. Нестача ресурсів призводить до зниження якості послуг і збільшення нерівності в суспільстві.

Іншою важливою проблемою є корупція та неефективне управління соціальними фондами. Зловживання владою і непрозоре використання коштів підбивають довіру громадян до державних інституцій і знижують ефективність соціальної політики [5]. Це особливо актуально в умовах економічних криз, коли соціальні гарантії стають ще більш необхідними.

Низький рівень зайнятості та високе безробіття також є значною проблемою для соціальної безпеки. Відсутність стабільних робочих місць призводить до зростання бідності та соціальної напруженості. Ринок праці потребує стимулювання через створення нових робочих місць та підтримку малого і середнього бізнесу.

Демографічні зміни, такі як старіння населення, створюють додатковий тиск на систему соціального забезпечення. Збільшення частки літніх людей вимагає адаптації соціальних програм та збільшення фінансових витрат на пенсійне забезпечення і медичну допомогу [3]. Недостатня інтеграція вразливих груп населення, таких як люди з інвалідністю, біженці та етнічні меншини, є ще однією проблемою. Забезпечення рівних можливостей і доступу до соціальних послуг є важливим завданням для створення справедливого суспільства.

Таким чином, вирішення проблем забезпечення соціальної безпеки вимагає комплексного підходу, включаючи збільшення фінансування, покращення управління, створення робочих місць та забезпечення рівних можливостей для всіх громадян. Тільки за таких умов можна забезпечити стійкий розвиток суспільства та підвищити добробут населення.

ПИТАННЯ ДО ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

1. Сутність та ключові аспекти економічної безпеки підприємництва
2. Основні загрози та виклики для економічної безпеки бізнесу
3. Роль державного регулювання у забезпеченні економічної безпеки
4. Фінансові механізми зміцнення економічної безпеки
5. Антикризове управління та його значення для економічної безпеки бізнесу
6. Вплив цифрових технологій на економічну безпеку підприємств.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ:

1. Дослідити соціальну безпеку як важливий елемент економічної безпеки держави. Визначити її основні показники та фактори впливу, зокрема рівень зайнятості, соціальний захист, доступ до освіти та медицини. Проаналізувати роль державної політики у забезпеченні соціальної стабільності. Оцінити загрози соціальній безпеці та запропонувати механізми її зміцнення в умовах сучасних економічних викликів.

2. Вас призначили відповідальним за управління ризиком на підприємстві. Вам необхідно розробити для Ради директорів план заходів з управління ризиком і відповіді на питання:

- які ризики можна усунути?
- які ризики і яким чином можна обмежити?
- чи можна визнати будь-які види ризику?
- в яких видах страхування потребує підприємство?

Питання для самоконтролю:

1. Соціальна безпека як складова економічної безпеки
2. Фактори, що впливають на рівень соціальної безпеки
3. Державна політика у сфері соціальної безпеки
4. Роль соціального захисту в економічній стабільності країни
5. Вплив безробіття та міграції на соціальну безпеку
6. Загрози та шляхи зміцнення соціальної безпеки в Україні

ТЕМИ ПРЕЗЕНТАЦІЙ ТА ПОВІДОМЛЕНЬ:

1. Що таке соціальна безпека, і які її основні компоненти?
2. Які фактори впливають на рівень соціальної безпеки в державі?
3. Як безробіття впливає на соціальну безпеку?
4. Які механізми державного регулювання спрямовані на забезпечення соціальної безпеки?
5. Як міжнародний досвід може бути використаний для зміцнення соціальної безпеки в Україні?
6. Які загрози соціальній безпеці існують?

Рекомендовані джерела

1. Безпека бізнесу. Безпека бізнесу: [Навчальний посібник] / Вівчар О. І. Тернопіль: ФО-П Шпак В.Б., 2019. 277 с.
2. Економічна безпека та фінансові розслідування: концепти, прагматика, інструментарій забезпечення : колективна монографія. / За заг.ред. д.е.н., доц. Вівчар О. І. Тернопіль: Економічна думка, 2019. 395 с.

3. Економічна безпека: навч. посіб. / О. М. Кібік [та ін.]. Одеса: Фенікс, 2018. 124 с.
4. Рогоза М.Є., Кузьменко О.К., Кропивка О.Г., Інформаційна безпека підприємства: сутність, технологія забезпечення, методи оцінки та моделі / Соціально-економічний розвиток України: моделі, механізми, стратегії: монографія; за наук. ред. д.е.н., проф. М.Є. Рогози. Полтава, ПУЕТ, 2021. С.125-146 <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/11429>

ПИТАННЯ ДО ЕКЗАМЕНУ

1. Місце економічної безпеки в системі національної безпеки.
2. Система національних економічних інтересів.
3. Система внутрішніх загроз економічній безпеці України.
4. Система зовнішніх загроз економічній безпеці України.
5. Суб'єкти економічної безпеки.
6. Принципи економічної безпеки
7. Структура економічної безпеки.
8. Рівні економічної безпеки.
9. Загальна характеристика інститутів забезпечення економічної безпеки.
10. Державне регулювання функціонування економічної системи.
11. Характеристика адміністративних методів управління економікою.
12. Характеристика економічних методів управління економікою.
13. Характеристика прямих методів управління економікою.
14. Характеристика непрямих методів управління економікою.
15. Вплив циклічності макроекономічного розвитку на рівень економічної безпеки.
16. Результати національного виробництва та рівень економічної безпеки.
17. Система загальних індикаторів економічної безпеки.
18. Вплив інфляційних процесів на рівень економічної безпеки.
19. Антиінфляційна політика в системі забезпечення економічної безпеки.
20. Фінансова система та економічна безпека.
21. Валютна складова фінансової безпеки.
22. Боргова безпека.
23. Небезпека правопорушень у кредитно-фінансовій сфері.
24. Бюджетна безпека.
25. Податкова безпека.
26. Грошово-кредитна безпека.
27. Сутність та складові зовнішньоекономічної безпеки.
28. Експортна безпека як важлива складова зовнішньоекономічної безпеки.
29. Імпортна безпека як важлива складова зовнішньоекономічної безпеки.
30. «Відтік капіталу» як одна з істотних загроз економічній безпеці.
31. Основні загрози та оцінка зовнішньоекономічній безпеці держави.
32. Державне управління зовнішньоекономічною безпекою держави.
33. Суть інвестиційно-інноваційної безпеки.
34. Інвестиційна привабливість економічної системи.
35. Інноваційний розвиток як передумова підвищення рівня економічної безпеки.
36. Інвестиційна складова фінансової безпеки держави.
37. Сучасний стан та напрями посилення інноваційної безпеки України
38. Сутність економічної злочинності.
39. Класифікація видів економічної злочинності.
40. Корупція та наслідки її впливу на економіку України.
41. Відмивання коштів у системі загроз економічній безпеці.
42. Напрямки протидії економічній злочинності.
43. Детінізація фінансових потоків.
44. Легалізація ринку праці.
45. Детінізація земельних відносин.
46. Поняття безпеки підприємницької діяльності.
47. Правове забезпечення економічної безпеки підприємництва.
48. Управління економічними ризиками суб'єктів господарювання.
49. Основні напрями забезпечення економічної безпеки підприємства.
50. Організація системи економічної безпеки підприємства.

51. Інформаційно-аналітичне забезпечення системи управління економічною безпекою підприємства.

52. Стратегічне та інноваційне забезпечення системи управління економічною безпекою підприємства.

53. Сутність та елементи соціальної безпеки.

54. Проблеми розширення суспільства.

55. Економічні передумови покращання демографічних процесів.

56. Економічні засади розвитку сфер охорони здоров'я, освіти, культури.

57. Посилення захисту прав споживачів.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Економічна безпека – це:

а) об'єктивна можливість негативного впливу на певне явище, систему, механізм, соціальний організм, внаслідок чого може бути заподіяна шкода, що призведе до занепаду, кризового стану тощо;

б) ступінь (рівень) захищеності від негативного впливу внутрішніх або зовнішніх чинників;

в) стан національної економіки, за якого зберігається економічна стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз з метою реалізації національних економічних інтересів, та задоволення потреб особи, суспільства, держави;

г) конкретна і безпосередня форма небезпеки або сукупність негативних чинників чи умов.

2. Національні економічні інтереси це –:

а) сукупність економічних загроз незалежній країні, які виявляються в єдності різних економічних інтересів нації, що відображає суспільні потреби, задоволення яких забезпечує ефективний розвиток країни;

б) життєво важливі матеріальні, інтелектуальні, товарні та майнові цінності певного народу як носія суверенітету та єдиного джерела влади в країні, реалізація яких гарантує державний суверенітет країни та її прогресивний розвиток;

в) життєво важливі матеріальні, інтелектуальні, духовні і культурно-історичні цінності певного народу як носія суверенітету та єдиного джерела влади в країні, реалізація яких гарантує державний суверенітет країни та її прогресивний розвиток;

г) сукупність суб'єктивних економічних потреб держави, які виявляються в єдності різних економічних інтересів нації.

3. Функції забезпечення національної безпеки покладені на:

а) Верховну Раду України;

б) Міністерство фінансів України;

в) Раду Безпеки ООН;

г) Міжнародну організацію праці.

4. До об'єктів економічної безпеки відносять:

а) державу;

б) економічну систему;

в) особистість;

г) всі вищезазначені варіанти.

5. До суб'єктів економічної безпеки відносять:

а) центральні органи влади;

б) місцеві органи влади;

в) підприємства;

г) всі вищезазначені варіанти.

6. Під загрозами економічній безпеці розуміють:

а) фактори, що унеможливають реалізацію національних економічних інтересів;

б) фактори, які допомагають реалізації національних економічних інтересів;

в) фактори, які в перспективі сприятимуть реалізації національних економічних інтересів;

г) фактори, які сприяють створенню перешкод на шляху нормального розвитку економіки.

7. Граничні значення індикаторів економічної безпеки – це:

а) кількісні величини, порушення яких викликає несприятливі тенденції в економіці;

б) кількісні величини, порушення яких викликає загрозливі процеси в економіці;

в) кількісні величини, порушення яких призводить до сприятливих результатів в економіці;

г) кількісні величини, які визначають рівень потенціалу національної економіки.

8. Стратегія економічної безпеки є:

- а) відносно постійною складовою національної безпеки;
- б) відносно постійною складовою міжнародною економічної безпеки, яка передбачає визначення мети і завдань національної економічної безпеки;
- в) відносно постійною складовою політики економічної безпеки і передбачає визначення мети і завдань системи забезпечення національної економічної безпеки;
- г) це найбільш рухлива частина політики економічної безпеки, яка змінюється залежно від внутрішніх та зовнішніх загроз;

9. Тактика економічної безпеки є:

- а) відносно постійною складовою національної безпеки;
- б) відносно постійною складовою міжнародною економічної безпеки, яка передбачає визначення мети і завдань національної економічної безпеки;
- в) відносно постійною складовою політики економічної безпеки і передбачає визначення мети і завдань системи забезпечення національної економічної безпеки;
- г) найбільш рухливою частиною політики економічної безпеки, яка змінюється залежно від внутрішніх та зовнішніх загроз.

10. Яким нормативно-правовим документом визначено, що «забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу»:

- а) Конституцією України;
- б) Законом України «Про Раду національної безпеки і оборони України»;
- в) Законом України «Про основи національної безпеки України»;
- г) Кримінальним кодексом.

11. В якому із перелічених документів окреслено підходи до визначення інтегрального індексу економічної безпеки:

- а) Стратегія національної безпеки України;
- б) Конституція України;
- в) Концепція (Основи державної політики) національної безпеки України;
- г) Методика розрахунку рівня економічної безпеки України.

12. Головним координуючим та контролюючим органом в Україні з питань національної безпеки є:

- а) Служба безпеки України;
- б) Кабінет Міністрів України;
- в) Рада національної безпеки і оборони України;
- г) Секретаріат Президента України.

13. Коли вперше стали вживати термін «економічна безпека»?

- а) за часів «великої депресії»
- б) у середні століття;
- в) в епоху Відродження;
- г) після Другої світової війни.

14. Економічна безпека макrorівня – це:

- а) економічна безпека домогосподарств;
- б) економічна безпека національної економіки;
- в) економічна безпека регіону;
- г) економічна безпека підприємства.

15. До групи показників, що характеризують економічну безпеку країни, відносяться:

- а) ВВП, ВВП, ЧНП, ВВД;
- б) термін служби основного капіталу, ресурсний потенціал, науково-технічний потенціал, частка обсягу інвестицій в ВВП, рівень дефіциту держбюджету;
- в) норма накопичення капіталу в галузі, галузева норма прибутку, темпи економічного зростання;

г) частка зовнішнього державного боргу у ВВП, стан золотовалютних резервів, частка імпорту у внутрішньому споживанні, частка зовнішніх запозичень в покритті бюджетного дефіциту.

16. Можливість здійснення державного контролю над національними ресурсами, здатність використовувати національні конкурентні переваги для забезпечення рівноправної участі держави в міжнародній торгівлі і коопераційних зв'язках – це ...

- а) економічна ефективність;
- б) соціальна ефективність;
- в) економічна безпека;
- г) економічна незалежність.

17. До внутрішніх загроз економічній безпеці відносяться:

а) недосконалість правового законодавства, монопольне становище і несумлінність дій ряду економічних суб'єктів на внутрішньому і зовнішньому ринку, їх низька правова дисципліна;

б) переважання сировинних товарів в експорті, втрата традиційних ринків збуту військової та машинобудівної продукції;

в) залежність країни від імпорту багатьох видів продукції, в тому числі стратегічного значення, продовольчих товарів;

г) збільшення зовнішньої заборгованості.

18. Державна стратегія економічної безпеки – це:

а) забезпечення такого економічного розвитку, при якому можливо було б створити умови для розвитку соціально–економічних інтересів громадян, забезпечення макроекономічної стабілізації, зберігання цілісності держави, що й забезпечать її економічну незалежність.

в) здатність національної економіки до розширеного самовідтворення з метою збалансованого задоволення потреб власного населення держави на визначеному рівні;

в) поєднання економічної безпеки держави, тобто безпеки макrorівня, і економічної безпеки економічних суб'єктів, тобто безпеки мікрорівня;

г) вірна відповідь відсутня.

19. Економічна безпека – це здатність системи:

а) зберігати стійкість по відношенню до зовнішніх та внутрішніх загроз;

б) виконувати конституційні вимоги щодо реалізації функцій держави, пов'язаних з гарантуванням економічної безпеки;

в) формувати ефективну систему глобальної економічної безпеки та моделі нового міжнародного економічного порядку.

20. Макроекономічна безпека – це стан економіки, за якого
відтворювальних пропорцій

а) досягається збільшення показників;

б) досягається збалансованість макроекономічних;

в) досягається зменшення державного боргу та показників;

г) вірна відповідь відсутня.

21. У Наказі Мінекономрозвитку «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» від 29.10.2013 р. №1277 сутність макроекономічної безпеки:

а) визначена;

б) не визначена;

в) визначена частково;

г) вірна відповідь відсутня.

22. Відповідно до джерел виникнення загрози фінансовій безпеці можна класифікувати на:

а) потенційні і реально існуючі;

б) внутрішні і зовнішні;

- в) національні, регіональні і міжнародні;
- г) активні і пасивні.

23. Зволікання із загрозами фінансовій безпеці призводить до виникнення в країні:

- а) фінансової кризи;
- б) промислової кризи;
- в) освітньої кризи;
- г) кризи в галузі медицини.

24. Складовими фінансової безпеки держави відповідно до Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України слід вважати:

- а) валютну, боргову, інвестиційну, інформаційну, безпеку фондового ринку;
- б) грошово-кредитну, валютну, банківську, монетарну, боргову, бюджетну;
- в) бюджетну, податкову, боргову, фінансову безпеку банківської системи, валютну, грошово-кредитну безпеку, фінансову безпеку страхового та фондового ринку;
- г) валютну, боргову, безпеку фондового ринку, грошово-кредитну, бюджетну.

25. Фінансова безпека – це ...

а) стан фінансової системи країни, за якого створюються необхідні фінансові умови для стабільного соціально-економічного розвитку країни, забезпечується її стійкість до фінансових шоків та дисбалансів, створюються умови для збереження цілісності та єдності фінансової системи країни;

б) рівень фінансової стійкості банківських установ країни, що дає змогу забезпечити ефективність функціонування банківської системи країни та захист від зовнішніх і внутрішніх дестабілізуючих чинників незалежно від умов її функціонування;

в) відповідний рівень внутрішньої та зовнішньої заборгованості з урахуванням вартості її обслуговування та ефективності використання внутрішніх і зовнішніх запозичень та оптимального співвідношення між ними, достатній для задоволення нагальних соціально-економічних потреб, що не загрожує суверенітету держави та її фінансовій системі;

г) стан грошово-кредитної системи, що забезпечує всіх суб'єктів національної економіки якісними та доступними кредитними ресурсами в обсягах та на умовах, сприятливих для досягнення економічного зростання національної економіки.

26. Стан грошово-кредитної системи, що забезпечує всіх суб'єктів національної економіки якісними та доступними кредитними ресурсами в обсягах та на умовах, сприятливих для досягнення економічного зростання національної економіки – це:

- а) економічна безпека держави;
- б) фінансова безпека держави;
- в) монетарна безпека держави;
- г) грошово-кредитна безпека держави.

27. Банківська безпека визначається індикаторами:

- а) частка простроченої заборгованості за кредитами в загальному обсязі кредитів, наданих банками резидентам України, відсотків;
- б) відношення обсягу валового зовнішнього боргу до ВВП, відсотків
- в) частка кредитів в іноземній валюті в загальному обсязі наданих кредитів, відсотків
- г) питома вага готівки поза банками в загальному обсязі грошової маси (M0/M3), відсотків.

28. Сутність податкової безпеки визначена у Наказі Мінекономрозвитку «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» від 29.10.2013 р. №1277:

- а) так, визначена;
- б) не визначена;
- в) визначена частково;
- г) вірна відповідь відсутня.

29. Знайдіть відповідність між стовпцями таблиці «Складові фінансової безпеки держави»:

Складові фінансової безпеки	Визначення
1- Бюджетна безпека	А - по-перше, ступінь забезпеченості держави валютними коштами, достатніми для додержання позитивного сальдо платіжного балансу, виконання міжнародних зобов'язань, накопичення необхідного обсягу валютних резервів, підтримання стабільності національної грошової одиниці; по-друге, стан курсоутворення, який максимально захищає від потрясінь на міжнародних валютних ринках і створює оптимальні умови для поступального розвитку вітчизняного експорту, широкомасштабного припливу в країну іноземних інвестицій, інтеграції України до світової економічної системи
2-Податкова безпека	Б - стан грошово-кредитної системи, який характеризується стабільністю грошової одиниці, доступністю кредитних ресурсів та таким рівнем інфляції, що забезпечує економічне зростання та підвищення реальних доходів населення
3-Боргова безпека	В - це рівень фінансової стійкості банківських установ країни, що дає змогу забезпечити ефективність функціонування банківської системи країни та захист від зовнішніх і внутрішніх дестабілізуючих чинників незалежно від умов її функціонування
4-Валютна безпека	Г - стан забезпечення платоспроможності держави з урахуванням балансу доходів і видатків державного й місцевих бюджетів та ефективності використання бюджетних коштів
5-Грошово-кредитна безпека	Д - ефективність податкової політики держави, яка має оптимально поєднувати фіскальні інтереси держави та індивідуальні, корпоративні інтереси платників податків
6-Безпека фондового ринку	Е - такий рівень забезпеченості страхових компаній фінансовими ресурсами, який дозволив би їм у разі потреби відшкодувати обумовлені у договорах страхування збитки їх клієнтів і забезпечити ефективне функціонування. Фінансова безпека ринку страхових послуг, що залежить від багатьох об'єктивних і суб'єктивних, внутрішніх і зовнішніх чинників, перш за все визначається станом його розвитку, фінансовою результативністю та ефективністю діяльності
7-Безпека страхового ринку	Є - оптимальний обсяг його капіталізації (з огляду на представлені на ньому цінні папери, їх структуру та рівень ліквідності), здатний забезпечити стійкий фінансовий стан емітентів, власників, покупців, організаторів торгівлі, торговців, інститутів спільного інвестування, посередників (брокерів), консультантів, реєстраторів, депозитаріїв, зберігачів і держави в цілому
8-Банківська безпека	Ж - рівень державної внутрішньої та зовнішньої заборгованості з урахуванням вартості її обслуговування й ефективності використання внутрішніх і зовнішніх запозичень та оптимального співвідношення між ними, достатній для вирішення нагальних соціально-економічних потреб, який дозволяє зберегти стійкість фінансової системи

	країни до внутрішніх і зовнішніх загроз, забезпечити певний рівень відносної незалежності держави, зберігаючи при цьому економічну можливість країни здійснювати виплати на погашення основної суми і відсотків, не загрожуючи втратою суверенітету одночасно підтримуючи належний рівень платоспроможності та кредитного рейтингу.
--	---

30. Наявність монополій, втручання держави, інфляція, зовнішні фактори – це

- а) причини порушення ринкової рівноваги;
- б) принципи формування державної інноваційної політики;
- в) причини зниження рівня економічної безпеки;
- г) антикризові механізми.

31. Фінансова безпека особи – соціально-економічна категорія, яка показує рівень забезпечення для задоволення первинних потреб.

- а) матеріального;
- б) грошового;
- в) фінансового;
- г) соціального.

32. Зовнішньоекономічна безпека полягає у:

а) мінімізації збитків держави від дії негативних зовнішніх економічних чинників, створенні сприятливих умов для розвитку економіки шляхом її активної участі у світовому поділі праці, відповідності її діяльності національним економічним інтересам;

б) забезпеченні зростання ресурсного потенціалу для економічної стабільності та розвитку держави, її активної участі у зовнішньоекономічних процесах і протистоянні внутрішнім і зовнішнім загрозам країни;

в) забезпеченні такого стану економіки, за якого забезпечуються умови для стабільного і ефективного функціонування зовнішньоекономічної системи, максимізації прибутку та оптимального використання ресурсів для соціально-економічного розвитку країни;

г) відповідності експорту та імпорту національним інтересам країни, забезпеченні його раціональної товарної структури та географічної збалансованості, конкурентоспроможності, відсутності дискримінації на зовнішніх ринках та спрямованості на забезпечення високого рівня добробуту нації.

33. До показників інтегрованості країни у світову систему господарювання належать:

- а) квота зовнішньоторговельного обороту;
- б) темпи росту зовнішньоторговельного обороту;
- в) зовнішньоторговельний оборот;
- г) темпи приросту експорту.

34. Інноваційно-інвестиційна безпека трактується як:

а) такий рівень національних та іноземних інвестицій (за умови оптимального їх співвідношення), який здатен забезпечити довгострокову позитивну економічну динаміку при належному рівні фінансування науково-технічної сфери, створення інноваційної інфраструктури та адекватних інноваційних механізмів.

б) стан економічного середовища у державі, що стимулює вітчизняних та іноземних інвесторів вкладати кошти у розширення виробництва в країні, сприяє розвитку високотехнологічного виробництва, інтеграції науково-дослідної та виробничої сфер із метою зростання ефективності, поглиблення спеціалізації національної економіки та створення продукції з високою часткою доданої вартості;

в) рівень співвідношення між величиною інвестицій країни за кордон та отриманими інвестиціями, що задовольняє потреби внутрішньої економіки та підтримує позитивний платіжний баланс держави;

г) забезпечення сталого процесу створення, використання і поширення нових знань і технологій на основі поєднання науково-технологічного потенціалу країни та

можливостей міжнародного кооперування, і створення тим самим передумов сталого функціонування і розвитку економічної системи.

35. До стадій інноваційного процесу відносять:

- а) проектування;
- б) впровадження;
- в) аналіз;
- г) поширення.

36. Відповідно до класифікації інновацій за джерелами появи вони бувають:

- а) інновації, викликані розвитком науки і техніки;
- б) інновації, викликані потребами виробництва;
- в) інновації, викликані потребами ринку;
- г) всі відповіді вірні.

37. Суб'єктами інвестиційної безпеки є:

- а) держава, світове співтовариство;
- б) людина, держава, світове співтовариство;
- в) особа, підприємство, регіон, держава, світове співтовариство;
- г) все невірне.

38. Знайдіть відповідність між стовпцями таблиці «Етапи комплексної оцінки інвестиційної безпеки підприємства»:

1. Перший етап	А. Прогнозування впливу загроз на інвестиційну безпеку певної стратегічної зони господарювання, результатом чого є оцінка стану його інвестиційної безпеки.
2. Другий етап	Б. Вибір найбільш ефективних методів оцінювання рівня інвестиційної безпеки.
3. Третій етап	В. Збір та аналіз інформації про тенденції та фактори розвитку внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства, ідентифікація параметрів інвестиційних проектів та їхніх загроз; оцінка можливостей підприємства протидіяти загрозам.
4. Четвертий етап	Г. Визначення структурних елементів шляхом поділу інвестиційної безпеки за стратегічними зонами господарювання.
5. П'ятий етап	Д. Внесення коректив в параметри інвестиційного проекту.
6. Шостий етап	Е. Зведення оцінок за станами інвестиційної безпеки проектів, формування комплексного висновку про інвестиційну безпеку підприємства.
7. Сьомий етап	Ж. Сегментування за інвестиційними проектами у кожній стратегічній зоні господарювання.

39. У Наказі Мінекономрозвитку «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» від 29.10.2013 р. №1277 сутність інноваційно-інвестиційної безпеки:

- а) визначена;
- б) не визначена;
- в) визначена частково;
- г) вірна відповідь відсутня.

40. До економічних причин мінізації економіки відносять:

- а) низький рівень життя населення;
- б) високий рівень безробіття;
- г) прагнення підприємців отримати надприбутки;
- д) відсутність чіткої межі між офіційною та тіньовою діяльністю.

41. Якщо спробувати типологізувати тіньову економічну діяльність, прийнявши за її основний критерій відношення до законної "білої", офіційної економіки, то умовно можна відокремити наступні сектори тіньової економіки:

- а) неформальна, підпільна;

- б) друга, неформальна, підпільна;
- в) біла, сіра, неформальна;
- г) друга, сіра, чорна, підпільна, неформальна.

42. Підпільна економіка – це:

- а) діяльність, пов'язана з одержанням обґрунтованих вигід суб'єктами господарювання;
- б) заборонені законом види економічної діяльності, а саме незаконне виробництво й збут товарів; виробництво зброї, наркотиків, контрабанди; діяльність осіб, що не мають юридичного права займатися цим видом діяльності;
- в) легальні види діяльності, пов'язані з виробництвом товарів і послуг, які не фіксуються офіційною статистикою.
- г) немає правильної відповіді

43. Чорна тіньова економіка – це _____, пов'язана з виробництвом чи наданням заборонених товарів та послуг;

- а) заборонена законом діяльність;
- б) економічна діяльність з виготовлення та реалізації товарів та послуг;
- в) сфера прояву економічної активності;
- г) незареєстрована діяльність.

44. Провідна роль у детінізації фінансових потоків належить державним службам, які здійснюють моніторинг ситуації, пов'язаної з тінізацією економіки, формують фінансову політику, спрямовану на детінізацію економіки, розробляють та впроваджують методи та механізми детінізації економіки, приймають закони.

- а) так, вірно;
- б) ні, невірно;
- в) вірно частково;
- г) вірно для певних сфер та періодів.

45. Мотиваційна складова детінізації ринку праці передбачає кроки з посилення адміністрування збору податків та перекриття шляхів ухиляння від сплати податків.

- а) так, вірно;
- б) ні, невірно;
- в) вірно частково;
- г) вірно для певних сфер та періодів.

46. Знайдіть відповідність між стовпцями таблиці «Державні органи, що адмініструють детінізацію економіки в Україні».

1. Національний банк України	А. Виконує роль головного координатора і контролюючого органу у справах, пов'язаних з фінансовою політикою держави та детінізацією економіки
2. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України	Б. Моніторинг та детінізаційна діяльність у сфері оподаткування, митних процедур.
3. Міністерство фінансів України	В. Протидія порушенням чи тінізаційним діям в банківському секторі.
4. Державна служба фінансового моніторингу	Г. Встановлення норм та нормативів щодо детінізації.
5. Державна фіскальна служба	Д. Розрахунок фінансових показників, розробка норм та нормативів, забезпечення реалізації механізму запобігання відмиванню «брудних грошей»
6. Служба безпеки України	Е. Моніторинг та протидія корупційним діям
7. Кабінет Міністрів України	Є. Контроль за виконанням законодавчо закріплених постанов, норм, розпоряджень та ін. щодо детінізації

8. Національне антикорупційне бюро	Ж. Протидія тіньовим схемам
------------------------------------	-----------------------------

47. Історія розвитку тінізації економіки у XX- XXI ст.ст. включає в себе:

- а) відмивання «брудних грошей» через офшорні центри;
- б) розвиток економічної кіберзлочинності;
- в) активізація корупційних ланцюгів у сфері торгівлі;
- г) надмірна тінізація фінансових потоків.

48. Для підприємств, що діють в умовах конкуренції, виділяють такий рівень економічної безпеки:

- а) кризовий;
- б) підтримувальний;
- в) абсолютної безпеки;
- г) усі варіанти правильні.

49. Функціональною складовою економічної безпеки підприємства є:

- а) екологічна;
- б) силова;
- в) фінансова;
- г) усі відповіді правильні.

50. Методика оцінювання складових економічної безпеки підприємства не включає:

- а) інформаційну складову;
- б) виробничу складову;
- в) політико-правову складову;
- г) силову складову.

51. До основних загроз правової складової економічної безпеки підприємства не відносять:

- а) порушення норм патентного права;
- б) порушення юридичних прав підприємства;
- в) недостатню правову захищеність інтересів підприємства;
- г) зміни у законодавстві.

52. Для оцінки інформаційної складової економічної безпеки підприємства можна використовувати такий показник:

- а) коефіцієнт повноти інформації;
- б) коефіцієнт точності інформації;
- в) коефіцієнт суперечливої інформації;
- г) усі відповіді правильні.

53. Знайдіть відповідність між стовпцями таблиці «Етапи організації забезпечення економічної безпеки підприємства».

1. Перший етап	А. Оцінка очікуваного збитку від дії загроз економічної безпеки.
2. Другий етап	Б. Ранжування загроз економічній безпеці за важливістю, часом настання тощо.
3. Третій етап	В. Виявлення складу і характеру загроз економічній безпеці та спрямованості їх дії.
4. Четвертий етап	Г. Визначення і реалізація конкретних заходів щодо забезпечення економічної безпеки.
5. П'ятий етап	Д. Формування і вибір варіанту стратегії забезпечення економічної безпеки стосовно до тих чи інших загроз.

54. Економічна безпека суб'єктів підприємництва це – стан, при якому забезпечується _____, гарантований захист його ресурсів, здатність адекватно і без суттєвих втрат реагувати на зміни внутрішньої і зовнішньої ситуації.

- а) фінансове благополуччя підприємства;

- б) кадрове та інформаційне наповнення підприємства;
- в) економічний розвиток і стабільність діяльності підприємства;
- г) правова захищеність інтересів підприємства.

55. Об'єктами економічної безпеки суб'єкта підприємництва виступають: фінансові та матеріальні ресурси, технології виробництва, _____, процес управління діяльністю суб'єкта.

- а) комерційна діяльність;
- б) персонал;
- в) комерційна таємниця;
- г) немає правильної відповіді.

56. Економічна безпека підприємства є складовою

- а) економічної безпеки держави;
- б) економічної безпеки економічного суб'єкта;
- в) економічної безпеки регіону;
- г) економічної безпеки фірми.

57. Соціальна безпека – це:

а) усвідомлена інтегрована система потреб у благополучному існуванні, відтворенні й розвитку людини, суспільства і держави;

б) стан суспільства, в тому числі всіх основних сфер виробництва, соціальної сфери, охорони внутрішнього конституційного порядку, зовнішньої безпеки, культури, при якому забезпечується номінальний рівень соціальних умов та соціальних благ – матеріальних, санітарно-епідеміологічних, екологічних, психологічних тощо, що визначають якість життя людини і суспільства в цілому та гарантується мінімальний ризик для життя, фізичного та психічного здоров'я людей;

в) першочергові, життєво важливі для даного суспільства, соціальної групи завдання;

г) система соціально-економічних та правових засобів, що забезпечують умови життєдіяльності членів суспільства, соціальних груп, індивідів, реалізацію їх інтересів, різноманітних зв'язків та відносин, функціонування та розвиток суспільної системи в цілому.

58. Мінімальні норми задоволення фізіологічних, соціальних і духовних потреб – це:

- а) кошук споживача;
- в) фізіологічний мінімум;
- б) соціальний мінімум;
- г) індекс людського розвитку.

59. Високим вважається індекс людського розвитку, який дорівнює:

- а) 0,9;
- в) 10;
- б) 0,2;
- г) 0,5.

60. Політика соціальної безпеки – це сфера _____, що пов'язана з реалізацією (відповідно до визначених форм, задач, змісту) соціальних інтересів, а також їхнім захистом від різноманітних загроз, що здійснюється на всіх рівнях управління за єдиним задумом.

- а) особистої діяльності;
- б) державної діяльності;
- в) приватної діяльності;
- г) немає правильної відповіді.

61. В Законі України «Про основи національної безпеки України», де зазначається, що 1. __ полягає у створенні 2. __, в якому будуть забезпечені політичні, соціальні духовні та інші інтереси і права всіх громадян.

1:

- а) національний інтерес;
- б) державний інтерес;
- в) особистий інтерес;
- г) приватний інтерес.

2:

- а) прозорого, толерантного, демократичного суспільства;
- б) демократичного, громадянського, правового суспільства;
- в) авторитарного, адміністративного, монополізованого суспільства;
- г) немає правильної відповіді.

62. Для кризи економіки характерним є:

- а) спад виробництва;
- б) економічне зростання;
- в) правильні відповіді а) та б).
- г) вірна відповідь відсутня.

63. Оцінка стану економічного суб'єкта традиційно здійснюється на таких основних етапах:

- а) аналіз фінансового стану і прогноз розвитку ринкової ситуації;
- б) своєчасне виявлення причин і головних чинників, що сприяють розвитку кризової ситуації;
- в) визначення раніш не помічених ознак майбутнього банкрутства і можливої ліквідації підприємства.
- г) всі відповіді вірні.

64. Сукупність методик діагностики стану суб'єкта ґрунтується на...

- а) двох основних підходах;
- б) трьох основних підходах;
- в) чотирьох основних підходах;
- г) п'яти основних підходах.

65. Економічний зміст виробничих відносин та їх юридична форма повинні

- а) суперечити одне одному;
- б) відповідати одне одному;
- в) економічний зміст виробничих відносин має випереджати їх юридичну форму;
- г) юридична форма має випереджати економічний зміст виробничих відносин.

66. Стратегічним пріоритетом України у контексті забезпечення національної конкурентоспроможності є

- а) опанування науково-технологічної моделі економічного розвитку;
- б) опанування інноваційно-інвестиційної моделі економічного розвитку;
- в) забезпечення стійкого економічного розвитку;
- г) підвищення рівня економічної безпеки національної економіки.

67. Якість управлінських рішень щодо виходу з кризової ситуації залежить від таких чинників:

- а) категорія вирішуваних проблем;
- б) достатність та вірогідність інформації;
- в) масштабність проблеми;
- г) немає правильної відповіді.

Рекомендований перелік джерел

1. 100 Повітря війни в Україні: де найбільше забруднення. Щоденний Львів. 20.06.2023 р. URL: <https://dailylviv.com/news/pryroda/povitrya-viiny-v-ukrayini-vdykhnulyzko-12-miliona-tonn-shkidlyvykhrechovyn-112065>
2. АгроПрогнози 2024: земля, ціни, тенденції. URL: <https://latifundist.com/spetsproekt/1057-agroprognozi-2024-zemlya-tsini-tendentsiyi>
3. Актуальні виклики та загрози економічній безпеці України в умовах воєнного стану. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-05/executive-1.pdf>
4. Актуальні проблеми міжнародного бізнесу: кол. монографія / С. І. Архієреєв, В. О. Бабенко, Є. М. Воробйов та ін. ; за наук. ред. С. І. Архієреєва, В. І. Сідорова. Харків: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2019. 264 с.
5. Аранчій В.І. Зовнішньоекономічна безпека України в контексті міжнародної інтеграції. URL: <https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/visnyk/2012/02/150.pdf>.
6. Безпека бізнесу: навч. посібн. / Вівчар О. І. Тернопіль: ФО-П Шпак В.Б., 2019. 277 с.
7. Біженці з України: хто вони, скільки їх та як їх повернути? Фінальний звіт. Центр економічної стратегії. URL: <https://ces.org.ua/refugees-from-ukraine-ukr-final-report>
8. Бутенко О. П. Комплаєнс-ризик в інноваційній діяльності підприємства. Конкурентоспроможність та інновації: проблеми науки та практики : Тези доповідей VIII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 24 листопада 2023 р. Харків : ФОП Лібуркіна Л. М., 2023. С. 144– 147. URL: https://www.hneu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/12/TEZU_2023-2.pdf11.
9. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 50-51. Ст. 572.
10. Вівчар О. І. Безпека бізнесу: навчальний посібник. Тернопіль: ФО-П Шпак В.Б., 2019. 277 с.
11. Вівчар О. І., Зяйлик М. Ф. Організаційний механізм управління соціогуманірною компонентою забезпечення економічною безпекою підприємств у фокусів сучасних викликів та загроз. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. № 2. 2020. С. 42–46.
12. Декларація ООН про боротьбу з корупцією і хабарництвом у міжнародних комерційних операціях. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_369.
13. Екологічний договір для України, як новий механізм захисту довкілля, презентували Президенту України, представникам дипломатичних установ та громадськості. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. URL: <https://mepr.gov.ua/ekologichnyj-dogovir-dlya-ukrayiny-yak-novyj-mehanizm-zahystudovkillya-prezentuvaly-prezydentu-ukrayiny-predstavnykam-dyplomatychnyh-ustanov-ta-gromadskosti>
14. Економічна безпека та фінансові розслідування: концепти, прагматика, інструментарій забезпечення : колективна монографія. / За заг.ред. д.е.н., доц. Вівчар О. І. Тернопіль: Економічна думка, 2019. 395 с.
15. Економічна безпека України в умовах довготривалої війни. Експертно-аналітична доповідь. К.: НІСД, 2024 71 с. URL: <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2024.08>
16. Екоцид в Україні: екологічні збитки від війни вже склали понад 47,6 мільярда доларів. URL: <https://www.promoteukraine.org/uk/ekocid-v-ukraini-ekologichni-zbitki-vid-vijni-vzhe-sklali-ponad-476-milyardadolariv>
17. Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії росії проти України за рік від початку повномасштабного вторгнення. Березень 2023. URL: https://kse.ua/wpcontent/uploads/2023/03/UKR_Feb23_FINAL_Damages-Report.pdf

18. Звіт про прямі збитки інфраструктури та непрямі втрати економіки від руйнувань внаслідок військової агресії Росії проти України станом на червень 2023 року. Київська школа економіки. URL: https://kse.ua/wpcontent/uploads/2023/09/June_Damages_UKR_Report.pdf
19. Зубко Т.Л. Економічна безпека підприємства: виклики XXI сторіччя: монографія. Київ: Київ. нац. торг-екон. ун-т, 2021. 420 с.
20. Кібік О.М., Котлубай В.О., Хаймінова Ю.В., Редіна Є.В., Примаченко І.Ф. Економічна безпека: навч. посібник. Одеса: Фенікс, 2018. 85 с.
21. Козловський, С., Горун, С., Мамашвілі, Л. Підвищення економічної безпеки держави на основі інноваційних та цифрових трансформацій. *Економіка та суспільство*, 2024, (59). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-34>
22. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96 – ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30.
23. Корнієнко Т. Аналіз стану економічної безпеки України та пріоритети її зміцнення. *Економіка та суспільство*. 2022. № 38. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1314/126910>.
24. Ладюк О. Д. Фінансова безпека: характеристика складників. Ефективна економіка. 2016. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=52803>.
25. Лебедко С. А. Інтегральне оцінювання рівня економічної безпеки транспортних підприємств. *Бізнес Інформ*. Харків: Видавничий дім «ІНЖЕК», 2019. № 2. С. 259-266.
26. Лобко В. В. Сучасний стан та проблеми правового забезпечення національної безпеки в Україні. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції* 2022. № 6. С. 30 –36. URL: http://apnl.dnu.in.ua/6_2022/5.pdf
27. Ломоносова Н., Хелашвілі А., Назаренко Ю. Соціальні послуги для ветеранів та ветеранок у громадах: виклики та потреби. URL: https://www.pryncyp.com/wp-content/uploads/2024/01/soczposlugy_pdf.pdf
28. Міжнародна організація з міграції (МОМ). Звіт про внутрішнє переміщення населення в Україні. Раунд 14. Жовтень 2023 року. URL: https://dtm.iom.int/sites/g/files/tmzbd11461/files/reports/IOM_Gen%20Pop%20Report_R14_Displacement_ENGUKR.pdf
29. Неустоев Ю. Г. Роль інновацій у забезпеченні економічної безпеки. *Агросвіт*. 2021. № 7–8. С. 103–108. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/7-8_2021/16.pdf2.
30. Пацурія Н. Б. Впровадження технологій штучного інтелекту у забезпечення національної безпеки та обороноздатності України: проблеми та перспективи повоєнного періоду. *Координата*. 31.03.2023. URL: <https://coordynata.com.ua/vprovadzenna-tehnologij-stucnogo-intelektu-u-zabezpecenna-nacionalnoi-bezpeki-ta-oboronozdatnosti-ukraini-problemi-ta-perspektivi-povoennogo-periodu>.
31. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13-14. № 15-16. № 17. Ст. 112.
32. Половина свиного господарств відчуває дефіцит кадрів. URL: <https://agroportal.ua/news/zhivotnovodstvo/polovina-svinogospodarstv-vidchuvaye-deficit-kadriv>
33. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економічного розвитку та торгівлі від 29.10.2013 р. № 1277. URL: http://me.kmu.gov.ua/control/uk/publish/category/main?cat_id=38738.
34. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 29. Ст. 377.
35. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 29. Ст. 238.
36. Ревак І.О., Підхомний О.М., Копитко М.І., ін. Легалізація економіки в забезпеченні економічної безпеки суб'єктів господарювання та держави: колективна монографія. Львів: СПОЛОМ, 2021. 240 с.

37. Рекомендації комітетських слухань на тему: «Забезпечення функціонування АПК у 2023 році та особливості проведення весняно-польових робіт в умовах воєнного стану» Схвалено рішенням Комітету Верховної Ради України з питань аграрної та земельної політики від 10.04.2023 р., протокол № 121. URL: <https://komagropolit.rada.gov.ua/documents/sluhannja/74841.html>

38. Рогоза М.Є., Кузьменко О.К., Кропивка О.Г., Інформаційна безпека підприємства: сутність, технологія забезпечення, методи оцінки та моделі / Соціально-економічний розвиток України: моделі, механізми, стратегії: монографія; за наук. ред. д.е.н., проф. М.Є. Рогози. Полтава, ПУЕТ, 2021. С.125-146 <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/11429>

39. Сак Т. В., Ющишина Л. О. Механізм антикризового управління в умовах забезпечення економічної безпеки підприємства. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*: журнал / уклад. Л.Г. Ліпич, М.Б. Кулинич. Луцьк: Вежа-Друк, 2019. № 2. С. 66–74 <https://echas.eenu.edu.ua/index.php/echas/article/view/450/377>

40. Стратегічні аспекти енергозабезпечення випереджаючого інноваційного розвитку економіки. Управління стратегіями випереджаючого інноваційного розвитку: монографія / за ред. к.е.н., доцента Ілляшенко Н.С. Суми : Триторія, 2020. 440 с.

41. Стратегія економічної безпеки України на період 2025 року. Рада національної безпеки і оборони України. 11.08.2021. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MUS358378>.

42. Сутінки агрохолдингів: як війна змінить сільське господарство України. URL: <https://mind.ua/publications/20245288-sutinki-agroholdingiv-yak-vijna-zminit-silске-gospodarstvo-ukrayini>

43. Тенденція скорочення поголів'я ВРХ в грудні 2023 року продовжилась. URL: <https://avmua.org/uk/post/tendencia-skorocenna-pogoliva-vrh-v-grudni-2023-roku-prodovzilas>

44. Франчук В. І., Шупрудько Н. В. Фіскальне регулювання зовнішньоторговельної діяльності як функція економічної безпеки України: теоретико-прикладні аспекти: монографія. Львів : «Растр-7», 2020. 240 с.

45. Kibik O., Slobodianiuk O., Kotlubai V., Belous K., Kornilova O., Prymachenko I. Managing Sustainable Development Projects Through a Risk-Oriented Framework. *International Journal of Organizational Leadership* 14 (First Special Issue - 2025). P. 95-106. URL: https://ijol.cikd.ca/article_60800_e3b71a9da5a5b8ab227064e288b7a9bc.pdf

46. Korzh M.V., Malinoshevska K.I. Development of a competitive strategy for an international enterprise. *Economic space*. 2022. # 2(178). P. 51–54.

47. Ukraine Returns Report. General Population Survey. Round 14. October 2023. IOM. URL: <https://dtm.iom.int/reports/ukraine-returns-report-general-population-survey-round-14-september-october-2023>

48. UKRAINE. Third Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA3). February 2022 – December 2023. February 2024, the World Bank, the Government of Ukraine, the European Union, the United Nations. URL : <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099021324115085807/pdf/P180.pdf>

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

Ольга КІБІК
Олеся КОРНІЛОВА
Людмила КУЗНЕЦОВА

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА

Навчально-методичний посібник
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Електронне видання

В авторській редакції

Ум-друк. арк. 3,6.
Зам. № 2509-05.

Видавець ПП «Фенікс»
(Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.02).
Україна, м. Одеса, 65009, вул. Зоопаркова, 25.
e-mail: fenix-izd@ukr.net